

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra etiky, psychologie a charitativní práce

Bakalářská práce

Role sociálního pracovníka při adopci

Vedoucí práce: doc. Jindřich Šrajer, Dr.theol.

Autor práce: Anna Doubková

Studijní obor: Sociální a charitativní práce

Ročník: 3

Forma studia: Kombinovaná

2020

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Prohlašuji, že, v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Datum,

Podpis studenta:

Poděkování:

Tímto bych ráda poděkovala vedoucímu mé bakalářské práce doc. Jindřichu Šrajerovi, Dr. theol. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce. Dále bych ráda poděkovala mým přátelům za veškerou podporu a pomoc. A v neposlední řadě bych chtěla poděkovat mému příteli a rodině za jejich psychickou podporu a trpělivost.

Obsah

Úvod	1
1 Základní vymezení vzhledem k náhradní rodinné péči	3
1.1 Rodina.....	3
1.1.1 Vliv rodiny na zdravý vývoj dítěte.....	4
1.1.2 Ohrožení psychického vývoje dítěte	5
1.1.3 Legislativa	6
1.2 Náhradní rodinná péče.....	7
1.2.1 Formy náhradní rodinné péče.....	8
1.3 Adopce (osvojení)	10
1.3.1 Podmínky adopce v ČR.....	10
1.4 Mezinárodní osvojení	11
1.5 Další formy náhradní rodinné péče	12
1.6 Ústavní výchova	12
1.6.1 Typy ústavní péče.....	13
2 Role sociálního pracovníka v procesu náhradní rodinné péče	15
2.1 Sociální práce	15
2.1.1 Hodnoty v sociální práci.....	15
2.2 Sociální pracovník v kontextu náhradní rodinné péče	17
2.2.1 Role sociálního pracovníka orgánu sociálně-právní ochrany dítěte.....	18
2.2.2 Role sociálního pracovníka v pověřené organizaci	18
2.3 Proces žádosti o osvojení nebo pěstounství.....	19
2.4 Sociální práce s dítětem.....	22
2.5 Fenomén pravdy v náhradní rodinné péči	24
3 Síťování služeb v procesu osvojení nebo svěřením dítěte do pěstounské péče.....	26

3.1 Středisko náhradní rodinné péče	26
3.2 SOS dětské vesničky	26
3.3 Asociace Dítě a Rodina	27
3.4 Fond ohrožených dětí	27
3.5 Další spolupracující organizace.....	27
4 Kazuistiky-příklady z praxe	28
4.1 První kazuistika	28
4.2 Druhá kazuistika	30
Závěr.....	33
Seznam použitých zdrojů	35
Seznam příloh.....	38
Přílohy	39
ABSTRAKT	47

Úvod

Když se řekne domov, vybaví se mi matka a otec, kteří bezmezně milují své dítě a prostředí, které je naplněno láskou a pochopením. Málokteré dítě však má dnes šanci v takové rodině vyrůstat. Rodiny se dnes potýkají s mnohými existenčními problémy, které jim z nějakého důvodu nedovolují poskytovat dítěti potřebné zázemí pro jejich rozvoj a růst. V extrémních případech se pak stává, že se musí na přechodnou dobu nebo trvale svých rodičovských povinností vzdát. O osudu dítěte pak dále rozhoduje soud. Ten má široké spektrum možností, kam dítě umístit od svěřeni dítěte do péče příbuzných až po ústavní péči. V jeho rozhodování hraje hlavní roli nejlepší zájem dítěte a čas. Důležité dnes není pouze zajistit dítěti materiální zázemí, ale také podnětné a přijímající prostředí, které bude dále podněcovat jeho zdravý vývoj. Ústavní péče dlouhodobě takové prostředí poskytovat nemůže vzhledem k velkému počtu dětí a neosobnímu přístupu. K tomu, aby se dítě opět dostalo do rodinného prostředí je nezbytná rychlá, efektivní a citlivá spolupráce velkého množství odborníků ze státních institucí i neziskových organizací.

Vhodnou alternativou ústavní péče v České republice je možnost předat výše zmíněné děti adoptivním nebo pěstounským rodičům. Procesu převzetí dítěte do náhradní rodinné péče přitom předchází řada kroků, které musí budoucí rodiče podstoupit.

Předkládaná bakalářská práce si klade za cíl reflektovat roli sociálního pracovníka ve zmíněném procesu převzetí dítěte do náhradní rodinné péče. Popisuje jeho úlohu a náplň práce a poukazuje na změny systému i společnosti, které v současné době kladou na práci sociálního pracovníka vysoké nároky v oblastech práva, administrativy i sociálně-terapeutické činnosti. Nezbytná je pro něj také orientace v systému návazných a spolupracujících organizací a služeb a znalosti v oblasti psychologie, mediace, krizové intervence a lektorské činnosti. Opírat se přitom budu o odbornou literaturu. Nabídnou i dvě kazuistiky, které mají za cíl přiblížit proces převzetí dítěte do péče v praxi. V neposlední řadě zde budou přiloženy dokumenty a obsah soudních řízení.

Práce je rozvržena do čtyř částí, které na sebe systematicky navazují. V první části se věnuji objasnění základních pojmů, které jsou důležité vzhledem k zpracovávanému tématu. Ve druhé části se věnuji roli sociálního pracovníka v procesu převzetí dítěte do náhradní rodinné péče. Ve třetí části se zaměřuji na síťování služeb v kontextu náhradní rodinné péče. Ve čtvrté části uvádím konkrétní příklady adoptivních rodin, a to zejména

formou příběhů. Tyto kazuistiky poskytují vhled do samotného procesu adopce. Vzhledem k tomu, že jsou od sebe časově vzdáleny o více než 20 let, můžeme sledovat i proměny přístupů v průběhu času. V obou případech je také patrná role sociálního pracovníka.

Práce se teoretické rovině opírá zejména o odborné statě profesora Matějčka, docentky Sobotkové a Virginie Satirové. Nezbytným zdrojem je soustava zákonů České republiky a metodické postupy využívané v procesu náhradní rodinné péče vydávané Ministerstvem práce a sociálních věcí a spolupracujícími organizacemi. V praktické rovině pak využívá informací, které prezentují současně působící organizace pověřené výkonem sociálně-právní ochrany dítěte.

1 Základní vymezení vzhledem k náhradní rodinné péči

V první části se zabývám vymezením základních pojmů jako rodina, náhradní rodinná péče, druhy náhradní rodinné péče a vysvětluji zde rozdíl mezi adoptí a pěstounstvím. Popisuji, jak na náhradní rodinnou péči pohlíží legislativa České Republiky. Rozebírám zde možnosti a podmínky procesu převzetí dítěte do náhradní rodinné péče.

1.1 Rodina

V obecné i odborné rovině se můžeme setkávat s rozdílným pojetím rodiny. Podle sociologické definice je rodina: *„obecně původní a nejdůležitější společenská skupina a instituce, která je základním článkem sociální struktury i základní ekonomickou jednotkou a jejímiž hlavními funkcemi je reprodukce trvání lidského biologického druhu a výchova, respektive socializace potomstva, ale i přenos kulturních vzorů a zachování kontinuity kulturního vývoje.“*¹

Rodinný systém prošel v posledních 100 letech zásadními změnami. Vlivem industrializace se změnila tradiční rodina v rodinu moderní a později až postmoderní. Zatímco tradiční rodina zahrnovala většinou tři generace (prarodiče, rodiče, děti) žijící v jedné domácnosti, v moderní rodině už jde pouze o dvě generace. Francouzský sociolog Francois de Singly poukazuje na zajímavý fenomén. Moderní rodina se stává zároveň věcí soukromou i veřejnou. Navenek se uzavírá a individualizuje, odděluje se od starších generací a je na sobě vzájemně nezávislá. V rámci společnosti však mnohé její funkce částečně přebírají instituce. Socializace, vzdělávání, volný čas nebo seberealizace se nově odehrávají také prostřednictvím soustavy vzdělávacího systému. V současné době se setkáváme také s pojmem postmoderní rodina. Ten se vyznačuje různými alternativními podobami, které s sebou přinášejí nové výzvy pro národní rodinné strategie.²

Strategie rodinné politiky ČR z roku 2019 se vypořádává s problémy, jakými jsou nízká sňatečnost, vysoká rozvodovost nebo fakt, že téměř polovina dětí se rodí mimo manželský svazek. V důsledku těchto trendů vznikají domácnosti s rodičem samoživitelem (v 90% jde o matky-samoživitelky), dále pozorujeme vznik

¹ Rodina. *Encyklopedie.soc.cas.* [online], [cit. 2020-03-15]. Dostupné na WWW: <<https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Rodina> >

² Srov. DE SINGLY, Francois. Sociologie současné rodiny. s. 11-12.

patchworkových rodin nebo rodin, kde rodiči jsou dvojice registrovaných partnerů. Tyto faktory přispívají ke snižování průměrného příjmu rodin a znesnadňují jim přístup k bydlení a dalším zdrojům. Kladou tak mnohem větší nároky na systém státní sociální podpory. Takové prostředí nedovoluje rodině plnit její základní funkce a může mít vliv na vzrůstající počet ohrožených a týraných dětí.³ Dle dostupné srovnávací statistiky MPSV z let 2009-2016 bylo v ČR celkem hlášených případů ohrožených dětí dvojnásobně více v roce 2016 (9 416) než v roce 2009 (4 447). Téměř 80% se týkalo zanedbání péče.⁴

1.1.1 Vliv rodiny na zdravý vývoj dítěte

Z výše uvedených informací je patrné, že rodina má zásadní vliv na zdravý vývoj jedince. V rodině se odehrává primární socializace a během prvních let života si dítě osvojuje vzorce chování, základní návyky a přesvědčení o sobě, o druhých i o světě, která formují jeho osobnost a často ho provázejí v průběhu celého života. Rodina by v ideálním případě měla vytvářet bezpečné a láskyplné prostředí, ve kterém se mu dostává vhodné podpory v procesu učení a růstu. Dále by měla uspokojovat fyzické i psychické potřeby dítěte, což následně utváří a formuje osobnost dítěte.⁵

Sobotková definuje tři základní psychické potřeby dítěte. Jde o potřebu různorodých podnětů v dostatečném množství, potřebu smysluplného světa a potřebu bezpečí a jistoty. V případě, že tyto potřeby nejsou dostatečně uspokojeny především v prvních letech života dítěte, může vznikat psychická deprivace. Zde dává Sobotková do souvislosti jejich vznik s výsledky výzkumu ústavní péče v 60-80. letech, avšak poznamenává, že dítě se setkává s lehčí formou deprivace i v běžných rodinách. Sobotková dále zdůrazňuje, že kvalita výchovy je přímo závislá na hodnotách, které rodiče zastávají a které se odrážejí ve všech činnostech i v komunikaci, která v rodině probíhá.⁶

³ Strategie rodinné politiky 2019, [online], [cit. 2020-03-15]. Dostupné na WWW: <https://socialnipolitika.eu/wp-content/uploads/2019/09/Aktualizovaná-Koncepce-rodinné-politiky-2019.pdf>

⁴ Statistika MPSV za rok 2016, [online], [cit. 2020-03-15]. Dostupné na WWW: <https://www.sood.cz/nevesela-statistika-mpsv/>

⁵ Srov. MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. Státní orgány sociálněprávní ochrany dětí: Dobrá praxe z pohledu rodin a pracovníků. Praha: Karolinum. 2016, s. 12.

⁶ Srov. SOBOTKOVÁ, Irena. Průvodce rodičovstvím. Adamira. 2012, s. 20-21.

Na tomto přesvědčení ostatně postavila své terapeutické postupy i Virginie Satirová. Tato původně sociální pracovnice byla průkopnicí v rodinné terapii. Zastávala názor, že rodina je systémem, ve kterém jakákoli změna ovlivní všechny členy tohoto systému, a proto je nezbytné, aby se v sociální práci a později i terapii pracovalo s celým tímto systémem. To pracovníkovi napomáhá nahlédnout do širšího kontextu a čerpat z rodinných zdrojů, které přispívají k transformaci jedince i systému. Ve své terapii pracovala pozitivním způsobem s rodinnou historií, hledala rodinné zdroje, hodnoty i přesvědčení, která se podvědomě promítají do prožívání, copingových strategií i chování jedince. Její pracovní postupy se během posledních padesáti let staly nepostradatelnými nástroji v současné sociální i terapeutické praxi. Důležitým paradigmatem v její práci je pozitivně orientovaný přístup a přesvědčení, že *“změna je vždy možná”*⁷.

1.1.2 Ohrožení psychického vývoje dítěte

Jak již bylo zmíněno v textu výše, sociální prostředí podstatnou měrou ovlivňuje psychický vývoj dítěte. Langmeier jmenuje tři typy ohrožení. Jsou jimi týrání, zneužívání a zanedbávání, souhrnně se tento jev nazývá jako Syndrom CAN (Child Abuse and Neglect).⁸

Týrání je definováno jako *“tělesné ublížení dítěti nebo odmítnutí zabránit takovému ublížení”*⁹ Nemusí však ve všech případech jít pouze o fyzické násilí. Langmeier cituje Brassardovo dělení psychického týrání, které zahrnuje pohrdání, terorizování, izolování, korumpování a odpírání emoční podpory. Kriegelová například uvádí kauzální souvislost mezi týráním a záměrným sebepoškozováním v adolescenci.¹⁰ V roce 2016 bylo v České republice dle statistiky MPSV oznámeno 1 613 případů týraných dětí.

Zneužíváním se rozumí *“využívání druhého ke svému prospěchu z pozice větší síly, společenské nebo intelektuální převahy”*¹¹. Nejčastěji se dnes v této souvislosti mluví

⁷ Srov. SATIROVÁ, Virginie. *Knihy o rodině*. Praha:Práh. 2006, s.19-28.

⁸ Srov. LANGMEIER, Jozef. KREJČÍKOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie*. 2007, s. 282

⁹ Srov. tamtéž, s. 283

¹⁰ Srov. KRIEGELOVÁ, Marie. *Záměrné sebepoškozování v dětství a adolescenci*. Praha: Grada, 2008, s. 69

¹¹ LANGMEIER, Jozef. KREJČÍKOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie*. 2007. s. 284

o sexuálním zneužívání. Do této kategorie spadá stále častější manipulování s dítětem po rozvodu rodičů. Se sexuálním zneužíváním se setkalo v roce 2016 780 hlášených případů, což je o 36 méně než v roce 2009, vzrostl však počet případů dětské prostituce a pornografie.

Zanedbávání je *“vážné opomíjení rodičovské péče nezbytné pro tělesný a duševní vývoj dítěte”*¹². Jedná se převážně o nepřiměřenou výživu, hygienu, ochranu a ošacení nebo zanedbání povinné školní docházky. Zanedbávání je nejčastějším případem ohrožení psychického vývoje v České republice. Jeho počty se mezi lety 2009 a 2016 rapidně vzrostly z 2 461 na 6 934 oznámených případů.¹³

1.1.3 Legislativa

Český právní systém se zabývá problematikou rodinného práva prostřednictvím Nového občanského zákoníku. V § 655 například definuje manželství jako *“trvalý svazek muže a ženy vzniklý způsobem, který stanoví tento zákon. Hlavním účelem manželství je založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc.”* Dále upravuje práva a povinnosti rodiče a dítěte a výkon rodičovské povinnosti. V neposlední řadě zahrnuje preventivní, výchovná a sankční opatření při výchově dítěte, které říká v §924, že *“ocitneli se dítě ve stavu nedostatku řádné péče bez ohledu na to, zda tu je či není osoba, která má právo o ně pečovat, anebo je-li život dítěte, jeho normální vývoj nebo jeho jiný důležitý zájem vážně ohrožen nebo byl-li narušen, soud upraví předběžně poměry dítěte na nezbytně nutnou dobu; rozhodnutí soudu nepřekáží, pokud dítě není řádně zastoupeno.”*

Trestní zákoník pak vymezuje zejména *trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti* se zvýšenou trestní sazbou v případě páchaní takových činů na dětech. (§185-193b). Hlava IV Trestního zákoníku je samostatnou částí definující *trestné činy proti rodině a dětem*.

Rodinné problematice se věnuje také Listina základních práv a svobod, a to zejména v článku 32. Základním mezinárodním dokumentem je Úmluva o právech dítěte, která se v českém právním řádu nalézá jako Sdělení č. 104/1991 Sb. Jejím cílem je zajistit občanská, sociální, kulturní, ekonomická práva dětí.

¹² LANGMEIER, Jozef. KREJČÍKOVÁ, Dana. Vývojová psychologie. 2007. s. 285

¹³ Srov. Statistika MPSV za rok 2016, [online], [cit. 2020-03-15]. Dostupné na WWW: <https://www.sood.cz/nevesela-statistika-mpsv/>

1.2 Náhradní rodinná péče

Náhradní rodinná péče se uskutečňuje odedávna napříč kulturami. Jde o přijímání opuštěných dětí do nových rodin. Pojem adopce pochází z latinského slova “*adoptio*” což doslova znamená *vyvolit si, přisvojit*. Noví rodiče si dítě vyvolili. V současné době musí zájemci o adopci projít náročným procesem, ve kterém se přihlíží k mnohým faktorům, které by mohly ovlivňovat vzájemné soužití. Zájem dítěte je z právního hlediska však stále klíčový.¹⁴

Institucí, která zajišťuje v České republice dohled na dodržování práv dítěte je orgán sociálně právní ochrany dítěte. Tento orgán je přímo zřizován ministerstvem práce a sociálních věcí a je zastoupen v krajských pobočkách a při obecních úřadech a obecních úřadech s rozšířenou působností. Ministerstvo práce a sociálních věcí může výkonem sociálně-právní ochrany dětí pověřit i další instituce, a to v rozsahu přesně definovaném v tomto pověření. Plný rozsah pravomocí společně s dalšími postupy je uveden v zákoně č. 359/1999 Sb. O sociálně-právní ochraně dětí a prováděcí vyhláškou č. 473/2012 Sb. *O provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí.*

Při řešení oprávněných zájmů dítěte využívá sociální systém princip subsidiarity. Tento trend se odráží jak v právním systému (nový občanský zákoník) tak v prováděné praxi. Primárně se snaží ponechat dítě v jeho původní rodině, vždy s ohledem na závažnost vzniklé situace. i v případě nutnosti odebrání dítěte nepřestává pracovat s původní rodinou tak, aby vzniklo vhodné prostředí, do kterého se dítě v ideálním případě může vrátit. Pokud toto není možné, využívá možnosti svěřit dítě do péče rodinným příslušníkům, aby nebyly narušeny sociální vazby v přirozeném prostředí dítěte, pokud to v daném případě není přímo žádoucí. V dalším kroku využívá systému náhradní rodinné péče, která nejvíce připomíná běžné rodinné prostředí, a to od krátkodobého pěstounství až po osvojení. Pouze v nevyhnutelných případech by mělo docházet ke svěřením dítěte do systému ústavní péče. K dosažení stavu, kdy sanace rodiny a preventivní působení bude mít takový dopad, že ústavní péče bude využívána jen v malém procentu případů je nezbytná spolupráce s mnohými odborníky a sítování služeb.

¹⁴Srov. MATĚJČEK, Zdeněk, KOLUCHOVÁ, Jarmila, ed. *Osvojení a pěstounská péče*. Praha: Portál, 2002, s. 12-13

1.2.1 Formy náhradní rodinné péče

České právo definuje několik forem náhradní rodinné péče, jsou jimi opatrovnictví, poručenství, svěřeni dítěte do péče jiné osoby a pěstounství. Osvojení dle právního řádu nenáleží mezi formy náhradní rodinné péče, protože zde vzniká nová rodina se všemi právy a povinnostmi biologické rodiny a původní právní vazby zcela zanikají.

Svěření dítěte do péče jiné osoby

Z definice Nového občanského zákoníku 89/2012 Sb., z § 953 vyplývá, že pokud není zajištěna řádná výchova dítěte, může soud svěřit dítě do péče jiné fyzické osoby a následně zajistit a vymezit práva a povinnosti daným osobám.

Zákon č. 89/2012 Sb., §954 říká, že „*ujala-li se osobní péče o dítě osoba příbuzná nebo dítěti blízká, dá jí soud přednost před jinou osobou, ledaže to není v souladu se zájmy dítěte.*” Biologickým rodičům však i nadále zůstává vyživovací povinnost a právo na pravidelný kontakt s dítětem, pokud soud nerozhodne jinak.¹⁵

Pěstounská péče

Pěstounskou péči upravuje zákon č. 89/2012 Sb., a zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí a jeho prováděcí vyhláška č. 473/2012 Sb. Vzniká rozhodnutím soudu a zaniká dosažením zletilosti dítěte. Ve výjimečných případech má soud možnost pěstounskou péči zrušit.

O pěstounskou péči mohou zájemci požádat na oddělení sociálně-právní ochrany dětí na nejbližším obecním úřadě v místě bydliště. Do pěstounské péče se dostávají zejména děti, které nemohou být osvojeny, jelikož nejsou splněny právní podmínky. Často se zde ocitnou i děti s handicapem a zdravotními či sociálními problémy.¹⁶

Pěstounská péče je forma náhradní rodinné péče, kterou zaštiťuje a kontroluje státní orgán sociálně-právní ochrany dítěte. Zajišťuje dítěti dostačující hmotné zabezpečení.

¹⁵ Srov. KRÍSTEK, Adam. *Osvojení Děti. Úplná adopce v českém právu*. Praha: WoltersKulwer ČR, 2016, s. 31-32.

¹⁶ Srov. tamtéž, s. 31-32.

Pěstounům je poskytována finanční odměna, která jim slouží k tomu, aby dostatečně zajistili veškeré potřeby dítěte. Klíčový prvek je zde zájem dítěte.¹⁷

Pěstounská péče a její svazek s dítětem je v mnoha ohledech volnější než při procesu osvojení. Pěstoun vždy musí jednat v nejlepším zájmu dítěte, musí mu poskytovat řádnou výchovu a materiální zabezpečení. Jeho pravomoce jsou však omezené, pěstoun je *“oprávněn rozhodovat jen o běžných záležitostech dítěte, v těchto záležitostech dítě zastupovat a spravovat jeho jmění. Má povinnost informovat rodiče dítěte o jeho podstatných záležitostech.”*¹⁸ Měl by podporovat dítě v kontaktu se svou rodinou, příbuznými a dalšími blízkými osobami, pokud není soudem určeno jinak. V případě, že se rodič a pěstoun zásadně neshodnou ve věcech výchovy, může soud nařídit patřičná opatření nebo pěstounskou péči zrušit.

Při pěstounské péči oficiálně nevzniká příbuzenský vztah s ostatními členy rodiny, ale i přesto se tyto vztahy neformálně utvářejí. Soud také může pěstounovi nařídit, aby mu pravidelně podával informace o výchově a stavu dítěte.¹⁹

Dítě v pěstounské rodině nese své rodné příjmení, které je po čase možné na matrice změnit. Kontakt s jeho biologickými rodiči není vyloučen, ale jestliže by pro dítě nebyl vhodný, může jej soud omezit, či úplně zakázat. Pokud je dítě již ve věku, kdy chápe svou situaci a umí jí samo posoudit, mělo by dostat možnost se k věci vyjádřit.

Před novelou zákona o sociálně právní ochraně dětí, která vešla v platnost v roce 2012, bylo možné vykonávat pěstounskou péči také ve skupinové formě v zařízeních pro výkon pěstounské péče. Jejich nejznámější formou byly SOS dětské vesničky a pěstounské domy.²⁰ SOS dětské vesničky se dnes věnují především krizové intervenci a to jak v ambulantní tak pobytové formě, dále pak vzdělávání pěstounů a preventivním a volnočasovým aktivitám zaměřeným na rodiny a ohrožené děti. V současnosti je pěstounství povoleno jednotlivcům a manželským párům, v tomto případě se jedná o společné pěstounství a v případě rozvodu manželů musí být před rozvodem upraveno

¹⁷ Srov. BUBLEOVÁ, Věduna. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*, s. 9.

¹⁸ Zákon 89/2012 Sb. nový občanský zákoník §966

¹⁹ Srov. tamtéž, s. 9.

²⁰ Srov. MATĚJČEK, Zdeněk, KOLUCHOVÁ, Jarmila, ed. *Osvojení a pěstounská péče*. Praha: Portál, 2002. s. 15.

i pěstounské právo obou manželů. O svěřením dítěte do pěstounské péče může dle zákona žádat i jeden z manželů, ale pouze s písemným souhlasem druhého.

Zákon 359/1999 o sociálně právní ochraně dětí rozlišuje dvě podoby pěstounství dle délky poskytované péče, a to dlouhodobé pěstounství a pěstounství na přechodnou dobu.

Pěstounská péče je nejčastější formou náhradní rodinné péče v ČR. V roce 2016 bylo v pěstounské péči celkem 11 075 dětí, z toho více než 72% byli pěstouni z řad příbuzných.

1.3 Adopce (osvojení)

Adopci u nás upravuje zákon č. 89/2012 Sb. Nový občanský zákoník²¹. Hlavním posláním adopce nebo také osvojení, je nahradit dítěti stabilní rodinné zázemí, o které z určitých důvodů přišlo. Při adopci náhradní rodiče přebírají veškerá práva a povinnosti, jako kdyby byli jeho biologičtí rodiče. Dítě přebírá i jejich příjmení, popřípadě mu noví rodiče mohou změnit i křestní jméno. Dítě na základě této situace získává i nové příbuzné v rámci své nové rodiny. Jeho vztah s jeho biologickou rodinou zcela zaniká

1.3.1 Podmínky adopce v ČR

Adoptovat dítě si v České republice mohou pouze osoby starší osmnácti let, žadatelé musí být způsobilí k právním úkonům a žít v manželském svazku. Žadatel by dále měl mít odpovídající zdravotní stav a osobnostní předpoklady k tomu stát se vhodným rodičem.²² Od 1. 1. 2014 vznikl také institut osvojení zletilého, a to v případech, kdy osvojitel o dítě pečoval jako rodič již v jeho nezletilosti nebo v případě osvojení dětí manžela/manželky. Od dvanácti let věku dítěte je podmínkou i jeho výslovný souhlas.²³

Mezi osvojitelem a osvojencem by také měl být věkový odstup ne méně než 16 let, nesmějí být též v přímé příbuzenské linii a mezi sourozenci, což se netýká případů náhradního mateřství. Osvojovat mohou jak bezdětné osoby, tak i ty, které už nějaké potomky mají. O osvojení rozhoduje výhradně soud.²⁴

²¹ Srov. Zákon o rodině. *Zakonyprolidi* [online]. [cit. 2020-03-16]. Dostupné na WWW: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1963-94>>

²² Srov. Zákon o rodině. *Zakonyprolidi* [online]. [cit. 2020-03-16]. Dostupné na WWW: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1963-94>>

²³ Srov. KŘÍSTEK, Adam. *Osvojení dětí. Úplná adopce v českém právu*, s.33

²⁴ Srov. Adopce-deti-na-dalku-osvojeni-podminky-unicef. *Materialy-do-skoly* [online]. [cit. 2020-03-15]. Dostupné na WWW: <<https://www.euro.cz/byznys/adopce-deti-na-dalku-osvojeni-podminky-unicef-1457446>>

Osvojitel si může adoptovat dítě pouze v případě, je-li dítě právně volné, a to je tehdy, když zákonný zástupce dítěte poskytne písemný souhlas s tímto úkonem. Tento úkon nemusí být proveden ve chvíli, kdy biologický rodič o dítě neprojeví opravdový zájem po dobu šesti měsíců nebo vůbec žádný zájem po dobu dvou měsíců od narození dítěte. V tu chvíli se dítě stává právně volným.²⁵

Zrušení osvojení je možné pouze v závažných případech, a to pouze po dobu tří let od osvojení. Toto neplatí, pokud k osvojení došlo za nezákonných podmínek. Zákon umožňuje opětovné osvojení. O osvojení musí být vždy informován biologický rodič dítěte, ve výjimečných případech však mohou osvojitelé nebo osvojenec podat žádost o utajení osvojení.

Osvojitelé jsou dle zákona povinni sdělit dítěti fakt, že bylo osvojeno, a to nejpozději do započetí povinné školní docházky.

1.4 Mezinárodní osvojení

Mezinárodní adopci si lze zaměnit s adoptí na dálku. Při adopci na dálku osvojitel pomáhá pouze finančními a hmotnými dary, ale nemá osvojenec fyzicky u sebe a nevztahují se na něho práva a povinnosti jako u běžné adopce.²⁶

Mezinárodním osvojením se zabývá Úmluva o ochraně dětí a spolupráce při mezinárodním osvojení. Tato úmluva byla přijata roku 1993 v Haggu. V naší republice nabyla platnosti roku 2000. Úmluva zajišťuje, aby celý proces probíhal řádně, a stanovuje přesné postupy a povinnosti konkrétních institucí. U nás se touto formou adopce zabývá Úřad pro mezinárodně-právní ochranu dětí sídlící v Brně.²⁷

Tato forma náhradní péče se zprostředkovává pouze ve chvíli, kdy se dětem nedaří nalézt rodinu na území jejich pobytu. Úmluva o ochraně dětí stanovuje, že pro dítě je mnohem lepší, aby vyrůstalo ve své rodné zemi. Případy adopce dětí do ciziny jsou u nás častější než osvojování cizineckých dětí na území naší republiky. Tuto formu adopce mohou podstoupit i osoby, které žijí sami, avšak nárok na dítě do společné péče mají

²⁵ Srov. MATĚJČEK, Zdeněk, KOLUCHOVÁ, Jarmila, ed. *Osvojení a pěstounská péče*. Praha: Portál, 2002, s. 18, 19.

²⁶ Srov. tamtéž, s.18, 19.

²⁷ Srov. Bavevne-rodiny-jak-funguje-mezinarodni-adopce. *Babyweb* [online]. [cit. 2020-03-15]. Dostupné na WWW:< <https://www.babyweb.cz/bavevne-rodiny-jak-funguje-mezinarodni-adopce>>

pouze sezdané páry různého pohlaví. Páry stejného pohlavní dosud tuto možnost nemají.²⁸

1.5 Další formy náhradní rodinné péče

Poručenství upravuje §928-942 Nového občanského zákoníku. Je to proces, při kterém soud ustanovuje dítěti poručníka v případech, kdy dítě přišlo o rodiče následkem smrti, soud rodiče zbavil rodičovské odpovědnosti či jim ji pozastavil, nebo v případech, kdy rodiče nejsou způsobilí k právním úkonům.²⁹

Jestliže poručník vykonává přímou péči o dítě, má ji jak poručník, tak i dítě ze zákona nárok na hmotné zabezpečení, jako je tomu v případě pěstounské péče. Poručník dítě zastupuje a je tedy jeho zákonným zástupcem, ale nevzniká mezi nimi vztah ve smyslu rodič-dítě. Ze zákona má na starosti výchovu dítěte, jeho zastupování a spravování jeho majetku. Při této funkci soud pravidelně dohlíží, jestli je vše konané v nejlepším zájmu dítěte. Soud také veškeré podstatné věci týkající se dítěte musí schválit. Poručník je povinen soudu podávat pravidelně informace, a to většinou v ročních intervalech.³⁰

Opatrovnictví spadá do náhradní rodinné péče, avšak opatrovník nahrazuje dítěti rodiče v omezeném rozsahu. Není jeho zákonným zástupcem. Opatrovníka, stejně jako tomu je u poručenství, stanovuje soud, který mu vymezuje jeho práva a povinnosti vůči dítěti. Většinou se opatrovník dítěti přiřazuje při řízení o osvojení.³¹

1.6 Ústavní výchova

Do ústavní péče se dostávají zpravidla ty děti, u kterých z nějakých důvodů selhává výchova v jejich vlastní rodině a nemůže být využita žádná forma výše zmiňované náhradní rodinné péče.

²⁸ Srov. Osvojení a zahraničí. *Adopce* [online]. [cit. 2020-03-15]. Dostupné na WWW:<<https://www.adopce.com/adopce-osvojeni/osvojeni-a-zahranici/>>

²⁹ Srov. *Svěření dítěte do péče jiné osoby a pěstounství* [online]. [cit. 2020-03-16]. Dostupné na WWW:<<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89#cast2>>

³⁰ Srov. MATĚJČEK, Zdeněk, KOLUCHOVÁ, Jarmila, ed. *Osvojení a pěstounská péče*. Praha: Portál, 2002. s. 17

³¹ Srov. tamtéž, s. 18

Ústavní výchovu lze nařídít na dobu tří let. Pokud důvody umístění i nadále přetrvávají, lze tuto dobu prodloužit. O umístění dětí do ústavní péče rozhoduje soud.³²

1.6.1 Typy ústavní péče

Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc

Dle zákona 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dítěte se jedná o nepřetržitou ambulantní službu, která poskytuje okamžitou pomoc dítěti, *“které se ocitlo bez jakékoliv péče nebo jsou-li jeho život nebo příznivý vývoj vážně ohroženy anebo ocitlo-li se dítě bez péče přiměřené jeho věku (§ 15), jde-li o dítě tělesně nebo duševně týrané nebo zneužívané anebo o dítě, které se ocitlo v prostředí nebo situaci, kdy jsou závažným způsobem ohrožena jeho základní práva.”* Může být nařízena soudně, na žádost obecního úřadu, zákonného zástupce nebo dítěte samotného. Délka pobytu je specifická v závislosti na tom, kdo o umístění žádá. Neměla by však přesáhnout délku 12 měsíců nepřetržitého pobytu.

Diagnostický ústav

Diagnostický ústav je takzvaně „školské zařízení“. Do tohoto zařízení může být dítě umístěno nanejvýš po dobu osmi týdnů. V diagnostickém ústavu dítě projde komplexním vyšetřením. Toto vyšetření zahrnuje pohovor s psychologem a posouzení pediatrem. Na základě vyšetření se pak rozhoduje o následném umístění dítěte do vhodných zařízení, například do dětských domovů se školou, nebo do výchovných zařízení.³³

Dětský domov

Dětský domov je z pravidla pro děti od 3 do 18 let. Pokud děti dokončují přípravy na povolání, lze jim pobyt prodloužit. Nejdéle však do 26 let. Do dětského domova jsou umístěny děti, které nemají závažné výchovné problémy. Děti se dochází vzdělávat do škol, které jsou mimo dětský domov.³⁴

Dětský domov se školou

³²Srov. Ústavní výchova. *Kurzy* [online]. [cit. 2020-03-25]. Dostupné na WWW: <<https://www.kurzy.cz/zakony/89-2012-obcansky-zakonik/cast-2-hlava-3-dil-4/>>

³³Srov. Typy ústavní péče. *Pravonadetsvi* [online]. [cit. 2020-03-25]. Dostupné na WWW: <<http://www.pravonadetsvi.cz/deti/tvoje-situace/jsi-v-ustavu/typy-ustavni-pece/>>

³⁴Srov. tamtéž

Do tohoto domova se umisťují zpravidla děti od 6 let do ukončení povinné školní docházky. Dětský domov se školou je určen pro děti, které mají nařízenou ústavní výchovu, kteří vykazují závažné poruchy v chování. Děti se vzdělávají přímo v dětském domově. Dětský domov se školou, má o něco přísnější režim. Je zde méně volnosti a disponuje větším počtem pravidel.³⁵

Výchovný ústav

Do toho ústavu jsou umisťovány děti od 15 let se závažnými poruchami chování, které mají nařízenou ústavní výchovu, nebo ochrannou výchovu. V ojedinělých případech, lze přijmout i dítě starší 12 let, které má nařízenou ochrannou výchovu a vykazuje velmi závažné známky poruchy chování.

Výchovné ústavy jsou zřizovány odděleně. Buďto pro děti, které mají nařízenou ústavní výchovu, nebo pro ty, co mají stanovenou ochrannou výchovu.³⁶

³⁵Srov. Typy ústavní péče. *Pravonadetsvi* [online]. [cit. 2020-03-25]. Dostupné na WWW: <<http://www.pravonadetsvi.cz/deti/tvoje-situace/jsi-v-ustavu/typy-ustavni-pece/>>

³⁶Srov. tamtéž

2 Role sociálního pracovníka v procesu náhradní rodinné péče

V této kapitole popisují, co je sociální práce, kdo je sociální pracovník a jakou roli sehrává při adopci nebo pěstounské péči. Zmiňují zde, jaké kroky musí žadatel o adopci podstoupit, na koho se musí obrátit a jak celý proces předání dítěte probíhá. Následně popisují i to, jakou úlohu má sociální pracovník vůči klientovi (žadateli), s čím je povinen sociální pracovník žadatele seznámit a jaké kroky musí sociální pracovník podstoupit, aby došel ke správnému posouzení situace. Vymežují zde i pár teoretických pojmů, přístupů a technik, které sociální pracovník může využít, a které jsou při procesu adopce nebo pěstounské péče potřebné a efektivní.

2.1 Sociální práce

Sociální práci poskytují nebo zprostředkovávají sociální pracovníci, pracovníci v sociálních službách. Sociální práce se uskutečňuje v určitém prostředí, je ovlivňovaná sociální politikou státu, ekonomickou situací a globalizací.³⁷

2.1.1 Hodnoty v sociální práci

Sociální práce vzešla z etických hodnot a legislativních norem.

Základní hodnoty v sociální práci jsou:

- lidská práva
- humanismus
- sociální spravedlnost³⁸

Profesionální jednání sociálního pracovníka vychází z etických hodnot, které jsou ukotveny v **Etickém kodexu sociálního pracovníka v České republice**. Do tohoto jednání lze zařadit respekt ke klientovi a jeho právo na samostatné rozhodování, nepoškozování klienta, dobročinnost, spravedlnost, spolehlivost a pravdomluvnost.³⁹

³⁷ Srov. MALÍK HOLASOVÁ, Věra. *Kvalita v sociální práci a sociálních službách. 1.* Praha: Grada, 2014, s. 18.

³⁸ Srov. tamtéž, s. 15.

³⁹ Srov. tamtéž, s. 15.

Hodnoty umožňují sociálnímu pracovníkovi kriticky posuzovat dilemata ve své praxi. Pomáhají sociálnímu pracovníkovi rozlišit co je morálně správné, či nikoli.⁴⁰

Sociální práce byla prováděna od nepaměti na základě lidské solidarity a rozvinula se s příchodem křesťanství, které přímo nabádá jednotlivce k prosociálnímu chování. Již ve Starém zákoně však můžeme pozorovat kořeny takového chování, které jsou zapsány například v biblické knize Leviticus, která předkládá soubor zákonů a sociálních norem tehdejší doby. Mezi známé zákony patří například povinnost nechat chudé paběrkovat na polích nebo zákony z oblasti rodinného práva, kde se hovoří o povinnosti přijmout manželku svého příbuzného za svou a zabezpečit její životní potřeby. Právo vdov a sirotků je zmiňováno i na mnohých dalších místech.⁴¹

Jako samostatný obor se sociální práce oddělila od humanistických věd přibližně před sto lety. Jejím cílem je prosazovat společenskou spravedlnost a přímo pomáhat sociálně znevýhodněným členům společnosti, kteří se ocitnou v nepříznivé sociální situaci. Práce vychází z hodnot rovnosti, důstojnosti a hodnoty každého jedince.⁴²

V teoretické rovině vychází sociální práce ze tří paradigmat, která zakládají postupy při řešení jednotlivých úkolů, se kterými se sociální práce setkává nejčastěji.⁴³ Jsou jimi paradigma terapeutické, poradenské a reformní. Terapeutické a reformní paradigma se soustředí na změnu a rozvoj, kdežto poradenské paradigma se soustředí na individuální práci s klientem. Přesto se ale všechna paradigmat v mnoha ohledech navzájem prolínají.⁴⁴

Reformní paradigma

Toto paradigma se zabývá reformou společenského prostředí. Zaměřuje se na součinnost, solidaritu a na podporu utlačovaných vrstev. Pomáhá lidem, skupinám i jednotlivcům, aby se podílely na změně, která povede k lepším podmínkám pro život. Zastánci tohoto paradigmatu apelují na to, aby všichni měli stejné podmínky, protože jinak nelze

⁴⁰MÁTEL, Andrej. *Teorie sociální práce: Sociální práce jako profese, akademická disciplína a vědní obor*. 1. Praha: Grada, 2019, s. 137.

⁴¹ Bible, Leviticus

⁴²Definice sociální práce. *Socialnivevue* [online]. [cit. 2020-03-20]. Dostupné na WWW: <<http://socialnivevue.cz/item/definice-socialni-prace>>

⁴³ Srov. NOVOTNÁ, Jana. *TEORIE SOCIÁLNÍ PRÁCE* [online]. 2014 [cit. 2020-03-15]. Dostupné na WWW: <<https://www.vspj.cz/ISBN/Skripta%20-%20VŠPJ/Teorie%20sociáln%C3%AD%20práce%20-%20Jana%20Novotná.pdf>. Skripta. Vysoká škola polytechnická Jihlava.>, s.55.

⁴⁴ Srov. tamtéž.

dosáhnout osobního ani sociálního rozvoje. Využívá se zde antiopresivní přístup a zmocnění.⁴⁵

Terapeutické paradigma

Terapeutické paradigma působí v sociální práci jako terapeutická pomoc. Zaměřuje se na skupiny, jednotlivce a komunity, kterým pomáhá zajistit sociální pohodu. Cílí na rozvoj klienta a na jeho podporu. Toto paradigma vnímá sociální pohodu jako základ pro sociální fungování. Důraz se klade na komunikaci a budování vzájemných vztahů a důvěry. Probíhá zde interakce mezi pracovníkem a klienty, kteří se při práci vzájemně ovlivňují a obohacují. Při využívání tohoto paradigmatu by sociální pracovník měl mít zkušenosti a znalosti v oblasti psychologie a mít absolvovaný terapeutický výcvik. Využívá se zde humanistická a existenciální teorie a psychologická teorie.⁴⁶

Poradenské paradigma

Poslední druh paradigmatu slouží jako sociálně-právní pomoc. Sociální fungování se zde odvíjí od schopnosti zvládat různé problémy. Toto paradigma jeho zastánci chápou jako klíčový prvek v sociálních službách. Poradenské paradigma se snaží poskytovat uživatelům informace, zdroje a mediace. Využívá se zde úkolově orientovaný přístup a systémová teorie.⁴⁷

2.2 Sociální pracovník v kontextu náhradní rodinné péče

Sociální pracovník se při výkonu svého povolání setkává s rozličnými cílovými skupinami. Může pracovat s jednotlivci, žádoucí je však i práce s celým rodinným systémem a novým trendem se opět stává i komunitní práce, která zahrnuje celé široké okolí klienta. Nedílnou součástí jeho práce je také síťování služeb a využívání všech místních, profesionálních i osobních zdrojů klienta. Dále působí jako expert či oponent při přípravě vyhlášek, zákonů.⁴⁸

Obecně se jeho agenda dělí do tří kategorií. Přímá práce s klientem, práce ve prospěch klienta a administrativní, metodická a analytická činnost. V potřebných

⁴⁵ Srov. NAVRÁTIL, Pavel. *Teorie a metody sociální práce*. Brno: Marek Zeman, s.15.

⁴⁶ Srov. tamtéž, s. 14.

⁴⁷ NAVRÁTIL, Pavel. *Teorie a metody sociální práce*. Brno: Marek Zeman, s. 16.

⁴⁸ Srov. MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Metody a řízení sociální práce*. 2. Praha: Portál, 2013. s. 13.

případech může vykonávat krizovou pomoc, ke které je způsobilý, ve větším rozsahu může tuto pomoc poskytovat pouze pracovník odborně vyškolený v krizové intervenci. Zákonnou povinností každého sociálního pracovníka je také podávat základní sociální poradenství v oblasti systému státního sociálního zabezpečení a dále pak odborné poradenství v oblasti, na kterou je vyškolen. Předpokladem pro výkon jeho povolání je způsobilost k právním úkonům, trestní bezúhonnost a odborná způsobilost, kterou zaručuje předchozí vzdělání na vysoké nebo vyšší odborné škole.⁴⁹

V současné době je na sociálního pracovníka kladeno mnoho požadavků, které vyžadují jeho schopnost orientovat se v právním systému, ale také rostoucí požadavky na odbornost v oblasti psychologie a v sociálně terapeutické oblasti. Ze zákona má povinnost se pravidelně vzdělávat a účastnit se supervizí a stáží v rozsahu 24 hodin/rok.

2.2.1 Role sociálního pracovníka orgánu sociálně-právní ochrany dítěte

V procesu náhradní rodinné péče figurují sociální pracovníci napříč zainteresovanými službami. V první řadě jde o pracovníky orgánu sociálně-právní ochrany dítěte zřizované MPSV. Ti vykonávají veškerou agendu definovanou v zákoně 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí. Mezi tyto úkony patří zejména zprostředkování NRP, vyhledávání dětí a vhodných adeptů k výkonu pěstounské péče nebo podstoupení adopce. Dále zajišťuje přípravu žadatelů o NRP, jejich informování o procesu, provázení během procesu i po jeho skončení. V neposlední řadě provádí šetření a vyhodnocování situace v rodinách žadatelů i dětí.

2.2.2 Role sociálního pracovníka v pověřené organizaci

K výkonu některých z těchto úkonů mohou být pověřeny neziskové organizace, které jsou přirozeně v kontaktu s ohroženými rodinami. Ve většině případů se jedná o vyhledávání vhodných adeptů, sociální šetření a doprovázení rodin. Kromě toho se podílejí na vzdělávání pěstounských a osvojitelských rodin. Poskytují terapeutické a mediační služby.⁵⁰

⁴⁹Definice sociální práce. *Socialnirevue* [online]. [cit. 2020-03-20]. Dostupné na WWW: <<http://socialnirevue.cz/item/definice-socialni-prace>>

⁵⁰Srov. PEMOVÁ, Terezie a Radek PTÁČEK. *SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANA DĚTÍ PRO PRAXI*, s. 27

Sociální pracovník spolupracuje s rodinami, skupinami, organizacemi, s multidisciplinárními týmy a s uživateli služby. Pomáhá jim řešit jejich aktuální situace, poskytuje poradenství, terapeutickou činnost, krizové intervence a podobně. Také provádí šetření, propojuje teoretické poznatky s praxí a poskytuje sociální služby napříč cílovými skupinami. Proto by měl umět dobře vyhodnotit situaci a přizpůsobit tak svou práci dané cílové skupině⁵¹

Konkrétní činnosti jsou sociálně-právní činnost, sociálně právní poradenství, sociální prevence/ochrana a sociální diagnostika a vzdělávání odborníků.⁵²

2.3 Proces žádosti o osvojení nebo pěstounství

Proces žádosti o svěřením dítěte do pěstounské péče nebo adopce je značně členitý a sociální pracovník v něm hraje klíčovou roli. V průběhu do něj vstupují i další odborníci a instituce. Tento proces lze rozčlenit do čtyřech kroků.

Konzultace s uchazečem o zprostředkování pěstounské péče nebo adopce

Uchazeč musí navštívit úřad v místě jeho bydliště, odbor sociálních věcí a zdravotnictví a tam následně oddělení péče o rodinu a děti nebo oddělení sociálně-právní ochrany dětí. Zde mu bude přidělena sociální pracovnice pro náhradní rodinnou péči, která bude po celou dobu procesu jeho klíčovým pracovníkem, a která ho při celém procesu bude “doprovázet”.⁵³

Sociální pracovnice s uchazečem provádí rozhovor o jeho motivaci pro podání žádosti o adopci. Ptá se na jeho představu o dítěti, jaký si představuje věk nebo pohlaví dítěte, jestli je žadatel ochotný přijmout dítě s tělesným postižením, či jiného etnika a podobně.⁵⁴

⁵¹Srov. Role sociálního pracovníka. *Mpsv* [online]. [cit. 2020-03-15]. Dostupné na WWW: <<https://www.mpsv.cz/documents/20142/225517/Smutna.pdf/c7b588dc-251c-67d7-0375-060fc7ff1aa4>>

⁵² Srov. tamtéž

⁵³Srov. BUBLEOVÁ, Věduna, Alena VÁVROVÁ, Filip VYSKOČIL a Pavla POKORNÁ. *Základní informace o osvojení (adopci)*, s. 25

⁵⁴Srov. tamtéž, s. 25

Sociální pracovníce zde využívá úkolově orientovaný přístup. Žadateli vysvětlí, jaké další kroky musí učinit a předá mu formulář žádosti, na základě kterého bude žadatel zařazen do evidence žadatelů vhodných stát se osvojiteli nebo pěstouny.⁵⁵

Kompletní vyplnění žádosti

Při druhé návštěvě uchazeč dokládá:

- *pravdivost osobních údajů*
- *doklad o státním občanství*
- *zprávu o zdravotním stavu*
- *údaje o ekonomických poměrech*⁵⁶

Dále pak spisová dokumentace obsahuje zprávu o sociálních poměrech žadatele, kterou sepíše na základě šetření sociální pracovníce, opis z trestního rejstříku, který požaduje okresní úřad, písemný souhlas, že se žadatel zúčastní přípravného kurzu, a stanovisko okresního úřadu.⁵⁷

Sociální šetření v rodině uchazeče

V dalším kroku navštíví sociální pracovník uchazeče v místě jeho faktického bydliště. Zaměřuje se na jeho materiální zajištění, bytovou situaci, zkoumá případně budoucí zázemí dítěte. Všímá si celkového fungování rodiny v přirozeném prostředí. Případně může mluvit i se sousedy žadatelů. Po tomto šetření budou veškeré získané informace předány krajskému úřadu a žadatelé dostanou pozvánku k psychologickému posouzení.⁵⁸

Přípravný kurz

Každý uchazeč o adopci nebo pěstounskou péči je povinen se zúčastnit dvou víkendových setkání, případně mohou setkání proběhnout v jednotlivých blocích. Tyto kurzy, zajišťované krajským úřadem nebo pověřenou organizací, jsou považovány

⁵⁵Srov. NAVRÁTIL, Pavel. *Teorie a metody sociální práce*. Brno: Marek Zeman, s. 109

⁵⁶Srov. BUBLEOVÁ, Věduna, Alena VÁVROVÁ, Filip VYSKOČIL a Pavla POKORNÁ. *Základní informace o osvojení (adopci)*, s. 26.

⁵⁷Srov. tamtéž, s. 27.

⁵⁸Srov. tamtéž, s. 26.

za velmi účelné, a proto by je měli absolvovat všichni žadatelé. Výjimky se udělují pouze v případech žadatelů, kteří již dříve tímto kurzem prošli.⁵⁹

Cílem kurzu je seznámit potenciální pěstouny či adoptivní rodiče s tím, co vlastně celý proces obnáší, s čím se setkají a co je následně může čekat. Kurz zájemcům přiblíží veškeré psychologické, právní a sociální aspekty náhradního rodičovství. Zvědomí jim, že je důležité vědět, jakou mělo dítě minulost a podpořit ho při utváření jeho identity. Při tomto kurzu nesmí být opomenuta specifika dětí, které jsou volné k adopci, nebo jsou určeny do pěstounských rodin. Mnohdy to jsou děti ohrožené, u kterých je třeba na jejich situaci bedlivě dbát a uzpůsobit tak komunikaci s nimi. Kurz také žadatelům pomáhá s otázkou přípravy členů rodiny na příchod “nového” dítěte. Učí je, jak nejlépe se začlenit dítě do nové rodiny, aby se zde cítilo přijímáno. Skupinová forma vzdělávání umožňuje sdílení s dalšími rodinami v podobné situace a vytváří prostor pro vzájemnou podporu a navazování na předchozí dobrou praxi.⁶⁰

Žadatelé jsou na kurzu seznámeni s vývojovou psychologií dítěte s důrazem na specifika ohrožených dětí, které se do systému dostávají. Specialisté poskytují informace o potřebách dětí z ústavní péče. Hlavním posláním kurzu je dostatečně informovat uchazeče o všech aspektech NRP, připravit je na možné situace, které s sebou NRP nese a pomoci jim hlouběji prozkoumat svou motivaci a případné limity. Cílem je předcházet navracení se dětí z náhradních rodin zpět do ústavní péče. Kurzy jsou informativní i zážitkové a setkání se účastní vždy několik potenciálních náhradních rodin.⁶¹

Uchazeči si platí dopravu, ubytování a stravu, a ostatní výdaje platí krajský úřad. Na těchto přípravných kurzech se podílí hned několik specialistů, jako je psycholog, pediatr, sociální pracovník a další.⁶²

Psychologické šetření

Při psychologickém posouzení se žadatelé setkají s otázkami o jejich životě. Jsou dotazováni na jejich dětství, vlastnosti a podobně. Posuzují se zde rodičovské postoje

⁵⁹Srov. NECKAŘ, Petr. *Adopce a pěstounská péče*, s. 11.

⁶⁰Srov. VÁVROVÁ, Alena, Pavla POKORNÁ, Jana FRANTIČKOVÁ, Halka KORCOVÁ a Karin ŘEHÁKOVÁ. *Přípravy pro budoucí náhradní rodiče*, s. 15.

⁶¹Srov. tamtéž, s. 15.

⁶²Srov. KRÍSTEK, Adam. *Osvojení Děti. Úplná adopce v českém právu*. Praha: WoltersKulwer ČR, 2016. s. 11-14.

a důvody proč se rozhodli k adopci. U sezdaných párů se posuzovatelé zajímají o stabilitu manželství žadatelů apod.⁶³

Toto posouzení se většinou uskutečňuje do půl roku od podání žádosti a probíhá na pracovišti krajského úřadu. Má dvě části: ústní a vyplnění dotazníku. V současné době obě tyto části již neprobíhají v jeden den, jako tomu bylo dříve. Nejprve proběhne ústní část, která trvá přibližně hodinu, a ve které se psycholog žadatelů ptá na představy o budoucím dítěti. Dbá se na to, aby žadatelé odpovídali konkrétně a jejich představy se tak mohly důkladně vyhodnotit. Odpovědi, které při tomto rozhovoru žadatelé uvedou, mohou kdykoliv po dobu čekací lhůty změnit.⁶⁴

Při druhé části posouzení žadatelé dostávají dotazník, který je zaměřený na jejich osobnost. Budoucí náhradní rodiče tak zaznamenávají nejvhodnější odpovědi. V některých případech do dotazníků mohou být zařazeny i inteligenční testy. To však záleží na posouzení konkrétního psychologa. Dále žadatelé vyplňují otázky ohledně jejich dětství, života, sourozenců a popřípadě partnerského vztahu. Žadatelé také napíší životopis, který se na konci šetření přikládá k dotazníku. Pokud jsou žadatelé osoby, které již své děti mají, jsou do šetření také zahrnuty, jelikož je třeba posoudit rodinu a její situaci z celkového hlediska. Výsledky psychologického posouzení jsou pak součástí spisu žadatele.⁶⁵

2.4 Sociální práce s dítětem

Při procesu osvojení zastává stěžejní úlohu sociální pracovník.

Zaměřuje se na sledování podmínek, ve kterých děti žijí, a hledá nepříznivé faktory, které mohou mít na dítě negativní vliv. V těchto případech sociální pracovník provádí šetření, vyhodnocuje vzniklou situaci a hledá řešení. V náplni práce má také spolupráci s obecními úřady a obecními úřady s rozšířenou působností.⁶⁶

Na základě získaných informací se vyhodnocuje situace a tvoří se individuální plán ochrany dítěte. Následně orgán sociálně-právní ochrany dětí svolá případovou

⁶³ Srov. BUBLEOVÁ, Věduna, Alena VÁVROVÁ, Filip VYSKOČIL a Pavla POKORNÁ. *Základní informace o osvojení (adopci)*, s. 28.

⁶⁴ Srov. tamtéž, s. 29.

⁶⁵ Srov. tamtéž, s. 28.

⁶⁶ Srov. *SOCIÁLNÍ PRÁCE S RODINOU* [online]. [cit. 2020-03-15]. Dostupné na WWW: <https://is.jabok.cz/do/jabok/954367/955284/955298/Metody_SP_s_rodinou_-_ucebni_text.pdf>

konferenci, což je jedna z metod sociální práce. Při případové konferenci sociální pracovník pracuje s komunitou nebo skupinou. Případové konference se většinou účastní sociální pracovník a rodiče dítěte, nezářídka bývají přizváni i další odborníci z řad lékařů, psychologů, zástupce školy, policie a další.⁶⁷

Při procesu adopce se vyhodnocení situace dítěte provádí vždy, aby byl zajištěn nejlepší zájem dítěte. To je hlavním kritériem. Toto vyhodnocení se dělí nejprve na vyhodnocení stavu dítěte, situace jeho rodiny, a na možné ochranné a rizikové faktory.⁶⁸

Při vyhodnocení situace dítěte jedná sociální pracovník s jedincem, poznává situaci mezi rodičem a dítětem a povahu rodičů. V další fázi se zaměřuje na nepříznivé a ohrožující faktory vůči dítěti, které jsou podnětem k zahájení sociálně-právní ochrany. Vyhodnocuje vlivy, vývoj a chování dítěte, rodinné a sociální vztahy, jeho vize do budoucna a mnoho dalšího. Soustředit by se také měl na nemoci v rodině, pracovní poměry rodičů, vztah rodičů k dítěti, limity rodičů, sourozence, širší rodinu, spolupracující organizace a představy či přání rodičů. Posledním krokem vyhodnocování je přání dítěte. Sociální pracovník by při svém šetření měl zohlednit všechny faktory, které mají na dítě vliv.⁶⁹

V druhé části se sociální pracovník nezaměřuje pouze na dítě, ale spíše na vliv jeho rodičů a prostředí, v němž dítě žije. V tomto procesu se uplatňuje ekologická perspektiva. Ekologická perspektiva se oproti ostatním přístupům a modelům, které se soustředí zejména na člověka, odlišuje svým zaměřením na vzájemný vliv a interakci mezi jedincem a jeho prostředím. Využití tohoto modelu v praxi má svůj význam právě v zohlednění všech dalších ovlivňujících faktorů.⁷⁰

Stejného principu se využívá i u žadatelů, kteří chtějí vzít dítě do náhradní péče. Zjišťuje se, zda jsou žadatelé schopni splnit takové podmínky, aby dítě mohlo být svěřeno do jejich péče, popřípadě se sociálním pracovníkem nacházejí prostor pro možné změny. Po sociálním šetření se vyhodnocení situace dítěte sepíše do jeho spisu. Vyhodnocení je

⁶⁷Srov. MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Státní orgány sociálněprávní ochrany dětí: Dobrá praxe z pohledu rodin a pracovníků*. Praha: Karolinum, 2016, s. 17

⁶⁸Srov. *SOCIÁLNÍ PRÁCE S RODINOU* [online]. [cit. 2020-03-15]. Dostupné na WWW: <https://is.jabok.cz/do/jabok/954367/955284/955298/Metody_SP_s_rodinou_-_ucebni_text.pdf>

⁶⁹Srov. tamtéž.

⁷⁰Srov. Sociální práce se sociálně vyloučenými. *Nakladatelství.portal* [online]. [cit. 2020-03-15]. Dostupné na WWW: <<https://nakladatelství.portal.cz/nakladatelství/aktuality/79607>>

tedy jakýmsi shrnutím situace dítěte. Spis dítěte je velmi důležitý k tomu, aby všichni, kteří se na procesu adopce nebo pěstounství podílejí, měli veškeré potřebné informace.⁷¹

2.5 Fenomén pravdy v náhradní rodinné péči

V minulosti uvažovali adoptivní rodiče, jestli o adopci mluvit, nebo ne, v současné době toto sdělení upravuje zákon 89/2012 Sb. Ten stanovuje povinnost osvojenců dítěti informaci sdělit před nástupem na základní školu.

Většina odborné literatury se shoduje, že je důležité s adoptovaným dítětem o jeho minulosti otevřeně mluvit. Když dítě bude s tímto faktem seznámeno, může se tak předejít spoustě nepříjemných situací.

Podle odborníků a sociálních pracovníků je mnohem lepší s dítětem o tomto faktu mluvit (pokud to situace umožňuje) již v raném věku, jelikož v tomto období, dítě nemá ještě plně vyvinuté kognitivní schopnosti.⁷²

Mnoho adoptivních rodičů se tohoto tématu bojí, a proto informaci o adopci dítěti tají, mnohdy pravdu tají i před okolím. V časopisu *Vlasta* proběhla před lety anketa, v níž měli adoptivní rodiče i již dospělé adoptované děti odpovídat na otázku, zda je důležité o tématu adopce otevřeně mluvit. Z ankety tehdy vyplynulo, že 50% adoptivních rodičů vnímá jako lepší variantu o adopci dítěti neříkat. Bojí se totiž, že by k nim dítě nemuselo mít vztah jako ke skutečným rodičům. Odpovědi respondentů, kteří byli adoptovaní, byly zcela opačné. Téměř všichni se shodovali, že je lepší dítěti o adopci říct. Adoptované děti si neutváří vztah k rodičům podle toho, zda se jedná o rodiče biologické, či adoptivní. Důvěru k rodičům uvedli všichni na prvním místě.⁷³

Sociální pracovník v této situaci nesehrává nijak zvlášť podstatnou roli. Sdělení je zejména na rodičích, avšak pokud si rodiče opravdu nejsou jistí, jak dítěti sdělení podat, mohou v případě obav požádat sociálního pracovníka nebo jiného odborníka o pomoc.⁷⁴

Sociální pracovník s adoptivními rodiči probírá budoucí situaci již na přípravném kurzu. O přípravném kurzu a jeho průběhu jsem se již zmiňovala v kapitole 2.3.3. Na otázku, jakou formou dítěti sdělit, že je adoptované, neexistuje konkrétní návod.

⁷¹ Srov. MATĚJČEK, Zdeněk, KOLUCHOVÁ, Jarmila, ed. *Osvojení a pěstounská péče*, s. 23.

⁷² Srov. tamtéž, s. 104.

⁷³ Srov. tamtéž, s. 105.

⁷⁴ Srov. tamtéž, s. 50.

Je to vždy individuální. Z rozhovorů s adoptivními rodiči, které jsem pro účely této práce provedla a kterým se podrobně věnuji v další kapitole, jsem se dozvěděla, že již v přípravném kurzu radí rodičům tento důležitý rozhovor neodkládat.

Dítěti by se pravda o jeho původu měla sdělovat co nejdříve. Předejde se mimo jiné tomu, že se ji dozví prostřednictvím někoho jiného. To by mohlo narušit vztah s jeho adoptivními rodiči. Sdělení by mělo být přizpůsobeno věku dítěte, mělo by se předat pozitivní formou a nemělo by se mluvit o biologických rodičích dítěte v negativním slova smyslu. Odborníci radí, že takovéto sdělení není pouze záležitostí jednoho rozhovoru. Rozhovory na dané téma by měli být otevřené a pro rodinu běžné. Prostředky pro sdělení jsou různé. Záleží na individuálním přístupu rodičů.⁷⁵

Jednou ze sdělovacích technik je takzvaná “biblioterapie”. Biblioterapie je v podstatě pomoc skrze knihy. Dítěti se vybírají takové knihy, které připodobňují jeho situaci. V těchto knihách dítě vidí, že v podobné situaci bylo i mnoho jiných dětí. Seznámí se například s tím, jak mnoho dalších čelilo zklamání a strachu a co jim pomohlo se s danou situací vypořádat. Nově nabyté poznatky pak mohou uplatnit ve své situaci. Průvodce při biblioterapii musí reflektovat potřeby dítěte a brát v úvahu věk dítěte a jeho schopnosti číst.⁷⁶

⁷⁵Srov. MATĚJČEK, Zdeněk, KOLUCHOVÁ, Jarmila, ed. *Osvojení a pěstounská péče*, s. 107.

⁷⁶ Srov. SCHOOLEROVÁ, Jayne .E. *Adopce, vztah založený na slibu*, s. 130.

3 Síťování služeb v procesu osvojení nebo svěřením dítěte do pěstounské péče

Na území České republiky funguje velké množství organizací zaměřujících se na práci s rodinou, velká část z nich v průběhu let získala pověření k výkonu sociálně-právní ochrany dětí v různém rozsahu dle povahy služby. Veškeré služby napomáhají k úspěšnému průběhu procesu osvojení nebo svěřením dítěte do pěstounské péče. Jejich vzájemná provázanost a sdílení dobré praxe jsou klíčové pro efektivitu tohoto procesu. Zasazují se také o informování široké veřejnosti, vzdělávání a změnu legislativních postupů. Následující organizace se zasazují o přehlednost a síťování služeb a srozumitelné zpracování dostupných zdrojů ve formě brožur, informačních projektů a vyhodnocování statistických dat.

3.1 Středisko náhradní rodinné péče

Středisko náhradní rodinné péče se věnuje výzkumné a osvětové činnosti v oblasti náhradní rodinné péče. Velkou měrou působí na poli vzdělávání pěstounů a adoptivních rodičů. Má pověření k výkonu sociálně-právní ochrany v oblasti řešení výchovných nebo jiných problémů souvisejících s péčí o dítě, pořádání přednášek a kurzů zaměřených na řešení výchovných, sociálních a jiných problémů souvisejících s péčí o dítě a jeho výchovou a poskytování poradenství a pomoci žadatelům o zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče. Dále společně s Nadací Terezy Maxové realizuje projekt adopce.com, která má za cíl informovat zájemce o jakoukoli formu náhradní péče prostřednictvím webových stránek, infolinky a tištěných materiálů.⁷⁷

3.2 SOS dětské vesničky

SOS dětské vesničky jsou nejstarší organizací v České republice, která se věnuje problematice náhradní ro péče. Poskytují sociálně aktivizační služby, dům na půl cesty a mají pověření k sociálně-právní ochraně dětí v širokém rozsahu. Spadá sem například uzavírání dohod o výkonu pěstounské péče, poskytování výchovné a poradenské péče,

⁷⁷ Srov. Středisko náhradní péče. [online]. [cit. 2020-03-15]. Dostupné na WWW: <https://www.nahradnirodina.cz>

poskytování odborného poradenství a zřizování a provoz zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc.⁷⁸

3.3 Asociace Dítě a Rodina

Asociace sdružuje organizace působící v oblasti náhradní rodinné péče. Jejím cílem je vedle síťování služeb také zvyšování kvality služeb, sjednocení a zkvalitnění systému péče o ohrožené dítě a podpora a rozvoj všech forem náhradní rodinné péče. V neposlední řadě se zaměřuje na podporu transformace ústavní péče v malokapacitní pobytové služby. V současné době čítá 81 členů.⁷⁹

3.4 Fond ohrožených dětí

Organizace se v současné době věnuje především osvětové činnosti a snaze o zlepšení legislativy a praxe v oblasti náhradní rodinné péče. Do roku 2014 se věnovala také vyhledávání náhradních rodin a zprostředkování kontaktu s dětmi. V neposlední řadě provozuje střediska pro děti vyžadující okamžitou pomoc - Klokánek.⁸⁰

3.5 Další spolupracující organizace

Mezi další spolupracující organizace, které se podílejí na procesu zprostředkování pěstounské péče a osvojení patří široká síť psychologických a dalších odborných poraden, které se zaměřují na práci s rodinou. Pomáhají jak v přípravném procesu, tak v procesu adaptace dítěte v nové rodině. Nezbytnou součástí jsou také sociálně-aktivizační služby a služby zajišťující sanaci rodiny.

⁷⁸ Srov. SOS dětské vesničky. [online]. [cit. 2020-03-15]. Dostupné na WWW: <https://www.sos-vesnicky.cz>

⁷⁹ Srov. Asociace Dítě a rodina. [online]. [cit. 2020-03-15]. Dostupné na WWW: <https://www.ditearodina.cz>

⁸⁰ Srov. Fond ohrožených dětí. [online]. [cit. 2020-03-15]. Dostupné na WWW: <http://www.fod.cz>

4 Kazuistiky-příklady z praxe

V této části popisují dva příklady z praxe. Informace jsem získala prostřednictvím společných rozhovorů o daném tématu.

Rozhovory vychází ze zkušeností dvou rodin, které se z určitého důvodu rozhodli adoptovat dítě a umožnit mu tak “nový začátek” a možnost mít plnohodnotný a láskyplný domov. Jelikož od sebe tyto konkrétní případy dělí něco přes dvacet let, snažím se zde popsat i vývoj a změny procesu adopce v průběhu let.

První kazuistika, kterou zde popisují, vychází z mé vlastní zkušenosti. Jedná se o příběh mé osoby a mých rodičů. Krom toho, že zde popisují, čím museli moji rodiče projít, aby mě mohli získat, popisují i osobní prožitek z pohledu adoptovaného dítěte.

V druhé kazuistice uvádím příběh manželského páru, který si tři roky zpět adoptoval dvě děti. Veškerá osobní data jsou změněna kvůli zachování anonymity.

4.1 První kazuistika

Manželský pár

Adoptované jedno dítě

Adopce roku 1997

Moji adoptivní rodiče nemohli mít děti a z toho důvodu se rozhodli pro adopci.

Proces adopce započal v roce 1991, kdy se moji adoptivní rodiče dostavili na krajský úřad (Tábor) na OSPOD-oddělení náhradní rodinné péče. Zde s nimi sociální pracovnice probrala důvod jejich rozhodnutí, poskytla jim důležité informace a společně vyplnili žádost o zařazení do evidence.

Během následujícího roku absolvovali psychologické vyšetření. Nejprve se zúčastnili společného pohovoru s psychologem, který se jich obou zároveň ptal na jejich manželství, vztahy s dalšími členy rodiny a důvody jejich rozhodnutí pro adopci. Pak následoval individuální pohovor, při kterém se otázky opakovaly. Dále samostatně vyplňovali test, který pak psycholog hodnotil, a spolu s dalšími žadateli o adopci se zúčastnili diskuze u kulatého stolu.

V roce byli 1992 zařazeni mezi čekatele. Během následujících pěti let se opakovaně připomínali úřadům, aby se dozvěděli, jak se situace vyvíjí. Po uplynutí této doby se rozhodli naposledy zavolat na OSPOD, který kontaktovali pravidelně každého půl roku. Sdělili sociální pracovníci, že vzhledem k jejich pokročilému věku (mé adoptivní matce bylo tehdy 40 let) už nemohou déle čekat. Adoptivnímu dítěti chtěli být dobrými rodiči a poskytnout mu plnohodnotnou výchovu, ale měli obavy z příliš velkého věkového rozdílu. Do dvou týdnů od tohoto telefonátu jim zavolala sociální pracovnice. Oznamovala jim, že pro ně mají potenciální dítě k adopci, které však ještě není právně volné. Moji adoptivní rodiče přijali pozvání navštívit mě v kojeneckém ústavu v Jihlavě. Zde sociální pracovnice posuzovala, jak návštěva na dítě (v tomto případě na mne) působila. Toto setkání sehrálo klíčovou roli.

V dalším týdnu sociální pracovnice přijela k mým adoptivním rodičům na šetření. To se skládalo z několika částí. V první části hodnotila stav domu-zdali splňuje předpoklady pro správný vývoj dítěte, a umístění dětského pokoje, jeho vybavení a podobně.

V druhé části šetření měla sociální pracovnice schůzku s mými náhradními prarodiči, rodiči mé adoptivní matky, kteří v tu dobu bydleli ve stejném domě. Ptala se jich na vztahy v rodině a na jejich názor a připravenost na nově vzniklou situaci.

V poslední fázi šetření sociální pracovnice kontaktovala sousedy, kterých se ptala na společné vztahy a poměry v rodině mých adoptivních rodičů. *Takový postup je již minulostí a v současné době se nepraktikuje.*

Na základě výsledků šetření došla sociální pracovnice k závěru, že žadatelé splňují veškeré předpoklady pro výchovu adoptovaného dítěte. Tím bylo rozhodnuto o mém budoucím osudu a umístění do rodiny.

Následovaly dva soudy. Prvním soudem se stal mým opatrovníkem stát, zatímco jsem byla u adoptivních rodičů v předadopční péči. Toto období trvalo půl roku. Za tu dobu nás dvakrát navštívila sociální pracovnice, která zkontrolovala, zda je vše v pořádku.

Při druhém soudu se adoptivní rodiče stali rodiči vlastními. Tím za mě přijali všechna práva a povinnosti. Bylo mi změněno příjmení i křestní jméno, provedly se změny v matriční knize a byl mi vystaven nový rodný list.

4.2 Druhá kazuistika

Manželský pár

Adoptované dvě děti

Adopce roku 2017

Kazuistika popisuje manželský pár, který nemohl mít děti. Dva roky procházeli neúspěšným procesem umělého oplodnění, a proto se rozhodli vydat se cestou adopce. Na příkladu této kazuistiky popisují i rozdíly procesu adopce tak, jak se určité postupy změnilly s odstupem let.

Proces adopce začal stejným způsobem jako v předešlém případě. Žadatelé se dostavili na okresní úřad na oddělení náhradní rodinné péče v Táboře. Sociální pracovnice s nimi probrala nutné informace a vyplnili úvodní formulář žádosti o zařazení do evidence zájemců o zprostředkování náhradní péče.

Dalším krokem bylo psychologické posouzení, které probíhalo na krajském úřadě v Českých Budějovicích. *Zde nastává první rozdíl.* Pozvání k tomuto vyšetření proběhlo během následujících tří měsíců od podání žádosti. V předchozím případě byla doba čekání jeden rok. Žadatelé prošli skupinovým a individuálním psychologickým posouzením formou testu, který se zaměřoval na vztahy v rodině a na osobnost žadatelů.

Po zhodnocení všech částí testu psycholog odeslal výsledky na okresní úřad, pod kterým jsou žadatelé zařazeni. V tomto případě na okresní úřad v Táboře.

Poté přijela sociální pracovnice do místa bydliště žadatelů, aby provedla šetření v místě, kde by mělo adoptované dítě žít. Šetření probíhalo stejnou formou jako u předchozího příkladu, *avšak s tím rozdílem, že tentokrát sociální pracovnice do šetření nezahrnovala sousedy, ani další příbuzné, kteří se žadateli sdíleli společnou domácnost.*

Poslední fází k adopci byl přípravný kurz. *Jak můžeme vidět při srovnání s příkladem první kazuistiky, přípravné kurzy se v minulosti nepořádaly.* Přípravný kurz proběhl ve dvou víkendových blocích. Kurzovné bylo účastníkům zapláceno, hradili si pouze ubytování a stravu.

Kurz se skládal z multidisciplinárního týmu, kde byli přítomni sociální pracovnice, psycholog a pediatr. Na začátku byli žadatelé seznámeni s obsahem kurzu. Kurz se

zaměřoval zejména na získání základních znalostí vývojové psychologie dítěte, dále na práci s dítětem obecně, či informace o tom, co by ústavní péče oproti náhradní rodině nemohla dítěti nabídnout. Kurz byl koncipován tak, aby byl i dostatek prostoru pro dotazy rodičů. Cílem kurzu bylo upozornit náhradní rodiče na co nejvíce problémů, se kterými se pravděpodobně budou setkávat. Adoptivní rodiče často pokládali otázku, jak dítěti o adopci říct, nebo jak se bezpečně bavit o biologické rodině dítěte. Účastníky dále zajímalo, jak rozhovory spojené s tématem adopce uzpůsobit věku dítěte a kdy je vhodná doba pro seznámení dítěte s touto skutečností.

Po absolvování kurzu se žadatelům během dvou týdnů ozvala sociální pracovnice, která jim oznámila, že mají možnost adoptovat dvojčata–děvčátka, a zeptala se jich, zda by byli ochotni adoptovat dvě děti.

Manželé souhlasili. Během následujících tří měsíců dvakrát navštívili děti v přechodné pěstounské rodině, kde děti od narození vyrůstaly. Pěstounští rodiče jim podávali informace o dětech, o jejich režimu a podobně.

Poté, co si děti přivezli domů, byli tito adoptivní rodiče na základě rozhodnutí soudu ustanoveni náhradními rodiči. Původní pěstounská rodina na děti ztratila nárok. *Zde sociální pracovnice sehrála významnou roli*, jelikož pěstouni měli potřebu i nadále děti kontaktovat. Sociální pracovnice uvědomila pěstouny, že jejich úloha zde skončila. Bylo potřeba, aby si děti začaly zvykat na novou rodinu.

Brzy nastala další náročná situace, s níž si náhradní rodiče nevěděli rady. Po relativně krátké době péče o adoptované děti se podařilo manželskému páru otěhotnět a narodilo se jim dítě. Všechny tři děti již vyrostly do věku, kdy je vhodné začít s nimi téma adopce otevírat. Rodiče se rozhodli využít pomoc sociální pracovnice, protože měli obavu z možného střetu či nepochopení mezi dětmi.

Sociální pracovnice byla velmi ochotná. Sdělila rodině, že každé z dětí má individuální osobnost a může informaci přijímat rozdílně. Sociální pracovnice doporučila vhodnou formu komunikace s dětmi. Například mluvit s nimi vždy jen v kladných větech, vyhnout se popisování rozdílů mezi nimi a nezapomenout uzpůsobit rozhovor věku dítěte. Rodiče adoptovaným dětem vysvětlili situaci tak, že si je rodiče vybrali a vzali si je z domečku. Otázka proč ony byly v domečku a jejich sestra v bříšku, jim byla

srozumitelně vysvětlena-maminka měla nemocné břicho, které jí děvčátka uzdravila, díky tomu se jim narodila jejich sestřička. Takovéto sdělení bylo úměrné jejich věku a chápání.

Všechny tři děti mají mezi sebou vztah, který není nikterak narušován, nesoupeří mezi sebou a mají se rádi.

Sociální pracovnice nabídla rodině pomoc i do budoucna, až se děti dostanou do předškolního věku a vyvstane opět potřeba o rodinné situaci hovořit.

Závěr

Proces, kterým se dítě dostává do pěstounské či adoptivní rodiny není jednoduchý, přesto však na jeho konci stojí naděje. Právě členitost postupů a množství odborníků, kteří do procesu vstupují je v ideálním případě zárukou, že dítě v rodině zažije trvalé přijetí a najde zde stabilní zázemí podněcující jeho rozvoj.

Úvodní část práce se věnovala popisu rodinného systému a vlivům, které se podílejí na utváření dětské psychiky. Podstatné bylo také popsat systém ústavní péče a náhradní rodinné péče a jejich fungování v systému sociálně-právní ochrany dítěte. Legislativní ukotvení rodinné problematiky se promítalo napříč celou kapitolou.

Dozvěděli jsme se, že rodina hraje ve zdravém vývoji dítěte důležitou roli. V jejím fungování se odráží postoje a hodnoty jednotlivců, a pokud správně funguje, předchází závažným deprivacím v pozdějším věku. U nefunkčních rodin se přistupuje k ochranným opatřením, které mohou vést k umístění dítěte do ústavní péče. Při splnění zákonných podmínek může být dítě svěřeno do péče příbuzných, pěstounů, či adoptivních rodičů. Vymezení těchto pojmů položilo základ k pochopení procesů, ve kterých figuruje sociální pracovník v rozličných rolích.

Roli sociálního pracovníka v procesu zprostředkování pěstounské a adoptivní péče se věnuje jádro práce. Představuje paradigmata sociální práce a popisuje úkony, kterým sociální pracovník věnuje v práci směrem k soudním institucím, potenciálním pěstounům a osvojecům i k dítěti a jeho původní rodině. Z textu je patrné, že sociální pracovník se musí dobře orientovat v legislativních postupech, dále musí mít odborné znalosti v oblasti vývojové psychologie a ovládat sociálně-terapeutické techniky. Mezi jeho úkoly patří také vzdělávání a příprava budoucích pěstounských, či osvojitelských rodin. Součástí jeho práce je také efektivní síťování služeb, které jsou pověřeny k výkonu sociálně-právní ochrany dítěte, které jsou s rodinami v každodenním kontaktu.

Síťování služeb se věnuje třetí kapitola. Popisuje činnost zaštiťujících organizací, které působí v České republice a vyzdvihuje jejich důležitost zejména v osvětové, preventivní a vzdělávací oblasti.

V poslední části jsem porovnávala dvě rodiny, které prošly procesem adopce. Tyto kazuistiky od sebe dělí něco přes dvacet let. Cílem těchto kazuistik bylo zjistit, jak se tento proces změnil a jaké kroky sociální pracovník vykonával.

Otázka náhradní rodinné péče a zejména pak adopce je rozsáhlá a proměnlivá v závislosti na změně sociálního prostředí. V posledních třiceti letech se těmto změnám přizpůsobila jak legislativa, tak trendy v národních strategiích rodinné politiky. Práce představuje pouze zlomek tohoto širokého tématu, které by si zasloužilo mnohem více prostoru. Zajímavé by bylo sledovat změny systému a jejich praktické dopady na životy dětí, vyrůstajících v náhradních rodinách. Zajímavé by bylo mluvit se sociálními pracovníky, kteří pracují v oblasti náhradní rodinné péče více než 10 let a zažili tak mnohé proměny a rostoucí tlak na multidisciplinaritu každého pracovníka. Zjištění, jakým způsobem se s těmito nároky vyrovnávají, by mohlo přispět ke snížení vysoké fluktuace zaměstnanců, kteří pracují s ohroženými dětmi a tím pomoci kontinuitě a kvalitě poskytovaných služeb. Navázat důvěrný vztah s rodinami pěstounů a osvojenců i s dětmi totiž vyžaduje čas, profesionální přístup a víru ve smysluplnost své práce. A já věřím, že tato práce má opravdový smysl.

Seznam použitých zdrojů

Monografie

1. ARNOLDOVÁ, Anna. *Sociální péče 1. díl: Učebnice pro obor sociální činnost*. 1. Praha: Garda, 2015. ISBN 978-80-247-5147-4.
2. BUBELOVÁ, Věduna, FRANTÍKOVÁ, Jana, VYSKOČIL, Filip, VÁVROVÁ, Alena, POKORNÁ, Pavla, LANDOVÁ, Tereza a FIŠEROVÁ, Veronika. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*. 4. přeprac. vyd. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2018. ISBN 978-80-87455-30-2.
3. KRIEGELOVÁ, Marie. *Záměrné sebepoškozování v dětství a adolescenci*. Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2333-4.
4. KŘÍSTEK, Adam. *Osvojení dětí. Úplná adopce v českém právu*. 1. vyd. Praha: WoltersKluwer, 2016. ISBN 978-80-755-2022-7.
5. LANGMEIER, Josef a KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. 368 s. Psyché. ISBN 80-247-1284-9.
6. MALÍK HOLASOVÁ, Věra. *Kvalita v sociální práci a sociálních službách*. 1. Praha: Garda, 2014. ISBN 978-80-247-4315-8.
7. MÁTEL, Andrej. *Teorie sociální práce: Sociální práce jako profese, akademická disciplína a vědní obor*. 1. Praha: Grada, 2019. ISBN 978-80-271-2220-2.
8. MATĚJČEK, Zdeněk, KOLUCHOVÁ, Jarmila, ed. *Osvojení a pěstounská péče*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-637-3.
9. MATOUŠEK, Oldřich. *Kvalita v sociální práci a sociálních službách*. 2. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0213-4.
10. MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Státní orgány sociálněprávní ochrany dětí: Dobrá praxe z pohledu rodin a pracovníků*. Praha: Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-3336-7.
11. NAVRÁTIL, Pavel. *Teorie a metody sociální práce*. 1. vyd. Brno: Marek Zeman, 2001. ISBN 80-903070-0-0.
12. NECKAŘ, Petr. *Adopce a pěstounská péče*. 1. vyd. Hradec Králové: Statutární město Hradec Králové, 2009. ISBN 978-80-904264-4-3.
13. NOVOTNÁ, Janna. *Teorie sociální práce*. [online]. 2014 [cit. 2020-03-15]. Dostupné na WWW: <<https://www.vspj.cz/ISBN/Skripta%20-%20VŠPJ/Teorie%20sociáln%C3%AD%20práce%20-%20Jana%20Novotná.pdf>>. Skripta. Vysoká škola polytechnická Jihlava.>
14. PEMOVÁ, Terezie a PTÁČEK, Radek. *Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi*. 1. vyd. Praha: GradaPublishing, 2012. ISBN 978-80-247-4317-2.

15. PROCHÁZKA, Miroslav. *Sociální pedagogika*. 1. Praha: Garda, 2012. ISBN 978-80-247-3470-5.
16. SATIR, Virginia. *Kniha o rodině: [základní dílo psychologie vztahů]*. Vyd. 2. Praha: Práh, 2006. 357 s. ISBN 80-7252-150-0.
17. SCHOOLEROVÁ, Jayne E. *Adopce, vztah založený na slibu*. 1. vyd. Praha: Návrat domů, 2002. ISBN 80 - 7255 -066 - 7.
18. SINGLY, Françoisde. *Sociologie současné rodiny*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-249-1.
19. VÁVROVÁ, Alena, POKORNÁ, Pavla, FRANTÍKOVÁ, Jana, KORCOVÁ, Halkaa ŘEHÁKOVÁ, Karin. *Přípravy pro budoucí náhradní rodiče*. 1. vyd. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, o. s., 2012. ISBN ISBN 978-80-87455-16-6

Internetové zdroje

20. Unicef. *Adopcedětina dálku osvojenipodminkyunicef.Materiálydo školy* [online]. [cit. 2020-03-15]. Dostupné na WWW:<https://www.euro.cz/byznys/adopce-deti-na-dalku-osvojeni-podminky-unicef-1457446>
21. Asociace Dítě a rodina. [online]. [cit. 2020-03-15]. Dostupné na WWW:<https://www.ditearodina.cz>
22. Babyweb. *Jakfungujemezinarodniadopce*. [online].[cit. 2020-03-15]. Dostupné na WWW:<<https://www.babyweb.cz/barevnerodiny-jak-funguje-mezinarodni-adopce>>
23. Socialnirevue. *Definice sociální práce*. [online]. [cit. 2020-03-20]. Dostupné na WWW: <http://socialnirevue.cz/item/definice-socialni-prace>
24. Fond ohrožených dětí. [online]. [cit. 2020-03-25]. Dostupné na WWW:<https://fod.cz>
25. Funkce rodiny. *Rodinadnes* [online]. [cit. 2020-03-25]. Dostupné na WWW: <<https://rodinadnes.cz/funkce-rodiny/>>
26. Charita. *Informace pro zájemce o pěstounskou péči*. [online]. [cit. 2020-03-15]. Dostupné na www: <<https://pardubice.charita.cz/jak-pomahame/sluzby-pro-pestouny/informace-pro-zajemce-o-pestounskou-peci/>>
27. Adopce.com. *Osvojení a zahraničí*. [online]. [cit. 2020-03-15]. Dostupné na WWW: <<https://www.adopce.com/adopce-osvojeni/osvojeni-a-zahranici/>>
28. Rodina. *Encyklopedie.soc.cas*. [online], [cit. 2020-03-15]. Dostupné na WWW: <<https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Rodina>>

29. Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Role sociálního pracovníka*. [online]. [cit. 2020-03-15]. Dostupné na WWW: <<https://www.mpsv.cz/documents/20142/225517/Smutna.pdf/c7b588dc-251c-67d7-0375-060fc7ff1aa4>>
30. Sociální Revue. *Sociální pracovník a pracovník v sociálních službách*. [online]. [cit. 2020-03-15]. Dostupné na WWW: <<http://socialnirevue.cz/item/socialni-pracovnik-a-pracovnik-v-socialnich-sluzbach>>
31. *SOCIÁLNÍ PRÁCE S RODINOU* [online]. [cit. 2020-03-15]. Dostupné na WWW: https://is.jabok.cz/do/jabok/954367/955284/955298/Metody_SP_s_rodinou_-_ucebni_text.pdf
32. SOS dětské vesničky. [online]. [cit. 2020-03-15]. Dostupné na WWW: <https://www.sos-vesnicky.cz>
33. Středisko náhradní péče. [online]. [cit. 2020-03-15]. Dostupné na WWW: <https://www.nahradnirodina.cz>
34. Nakladatelství Portál. *Sociální práce se sociálně vyloučenými*. [online]. [cit. 2020-03-15]. Dostupné na WWW:<<https://nakladatelstvi.portal.cz/nakladatelstvi/aktuality/79607>>

Legislativní dokumenty

35. Zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí
36. Vyhláška č. 473/2012 Sb. o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí
37. Zákon č. 89/2012 Sb. nový občanský zákoník
38. Trestní zákoník č. 40/2009 Sb.
39. Listina základních práv a svobod
40. Etický kodex sociálního pracovníka v České republice
41. Sdělení 104/1991 Sb. Úmluva o právech dítěte

Seznam příloh

- Příloha I. Ukázka z historie - adopční smlouvy o osvojení dítěte
- Příloha II. Současnost - ukázka návrhu na schválení osvojení spojený s návrhem na úpravu styku osvojenice s rodiči
- Příloha III. Žádost o zařazení do evidence žadatelů vhodných stát se / osvojiteli / pěstouny/ pěstouny na přechodnou dobu
- Příloha IV. Potvrzení o zdravotním stavu vydávané ošetřujícím lékařem

Přílohy

Příloha I. Ukázka z historie adopční smlouvy o osvojení dítěte

Smlouva o osvojení

Dnešního dne a roku uzavřena byla mezi p. Eduardem H. a jeho manželkou Helenou, soukromníky v K., jako osvojiteli a nezletilou Annou P., zastupujícím otcem Josefem P., mlynářem v K., jako osvojenkou tato smlouva:

I.

Manželé Eduard a Helena H. přijímají nezletilou Annu P., narozenou dne 10. IX. 1917 v K., manželskou dceru Josefa P. a jeho manželky Františky P., za vlastní a zavazují se dítě živiti, šťastniti a zaopatřiti tak, jako dítě vlastní a nezletilá Anna P., zastoupena svým otcem Josefem P. přejímá Eduarda a Helenu H. za své osvojitele a přejímá z této smlouvy pro dítě plynoucí.

II.

Osvojené dítě nabývá proti osvojitelům všech majetkoprávních nároků jako jejich manželské dítě, zejména práva dědického.

III.

Osvojené dítě bude se napříště jmenovat Anna H.

V Blansku dne 10. července 1933

Josef P.

Eduard H.

Františka P.

Helena H.

**Příloha II. Současnost - ukázka návrhu na schválení osvojení spojený
s návrhem na úpravu styku osvojeence s rodiči**

(dotčená ustanovení: § 796, § 826, § 829, § 927 občanská zákoník)

Okresnímu soudu v Y

Ke sp. Zn.: Nc 100/2015

*Ve věci osvojení nezletilé Hany P., narozené 1. 11. 2015, trvale bytem jako matka,
dítěte z matky: Jana P., narozena 1. 1. 1990, bytem v X.*

a otce: Jana P., narozeného 3. 1. 12. 1991, bytem v X.

*za účasti zájemců o osvojení: Josef R., narozen 8. 8. 1975, bytem v Y., a Josefa R.,
narozena: 4. 4. 1978, bytem v Y.*

Věc: Návrh na osvojení nezletilé

Návrh na úpravu styku nezletilé s rodiči

Dvojmo

Osvobozeno od soudních poplatků

Přílohy: dle textu

V Y. dne 23. Února 2016

I.

De 15. Prosince 2015 rozhodl Okresní soud v Y. za souhlasu rodičů o předání výše uvedené nezletilé do péče budoucích osvojitelů Josefa R., narozeného 8. 8. 1975, bytem v Y., a paní Josefy R., narozené 4. 4. 1978, bytem v Y. Toto rozhodnutí nabylo právní moci dne 29. 12. 2015. Nezletilá dosud v péči budoucích osvojitelů. Rodiče si vyhradili dát souhlas s osvojením po podání tohoto návrhu soudu, avšak současně přihlašují, že jejich předběžný souhlas nadále trvá.

Důkaz:

- výsledkem účastníků

- spisem

II.

Nezletilé se u zájemců o osvojení daří, postupně se dále sžívají, vývoj nezletilé odpovídá jejímu věku, nezletilá je zdráva.

Důkaz:

- výslechem účastníků

- zprávou ošetřujícího lékaře MUDr. Jaroslav Hory, se sídlem v Y.

III.

Zájemci o osvojení po celou dobu občasně buď telefonicky, nebo písemně e-mailem informují rodiče o nezletilé, počátkem února se po vzájemné domluvě osvojitelé rovněž setkali s matkou v cukrárně u městských lázní. Pro matku však pochopitelně takové setkání bylo citově náročné, uvedla že by nyní po nějaký čas dceru raději nevidala, ale o informace o ní má i nadále zájem a do budoucna by se nebránila ani občasným osobním stykům. Současně matka vyřídila osvojitelům pozdrav od otce dítěte, který se setkání nemohl zúčastnit.

Současně se osvojitelé obrátili na Krajskou poradnu pro náhradní rodinnou péči, p. o., se sídlem Poradenská 1, Y., se žádostí o poskytnutí poradenství ve věci vhodnosti a způsobu nejvhodnější formy komunikace nezletilé s rodiči. Psycholog Krajské poradny PhDr. Vratislav Novák, v občasném styku nezletilé s rodiči pokud jej budou vládat jak rodiče, tak nezletilá, nevidí zásadní problém, naopak zachování určitých vazeb nezletilé s rodiči do budoucna vidí jako možný přínos pro její osobnostní vývoj a považuje je za prospěšné pro budování identity nezletilé. Současně psycholog nabízí odbornou podporu pro rodiče nezletilé i osvojitele při jejich vzájemné komunikaci o životě nezletilé, ale i při kontaktu rodičů s nezletilou.

Osvojitelé se proto s rodiči předběžně dohodli, že nadále, a to i pro dobu po případném osvojení nezletilé, budou osvojitelé nejméně jednou za 6 měsíců, zpravidla však jednou za tři měsíce, informovat rodiče písemně (e-mailem na adresu, uvedenou pro tento kontakt matkou) o vývoji nezletilé, a pokud o to rodiče, nebo jeden z rodičů požádají, setkají se z pravidla jednou za 6 měsíců osobně osvojitelé a nezletilá s rodiči nebo jedním s rodičů v čase a místě, které určí osvojitelé s ohledem na možnosti rodičů

nebo jednoho z rodičů. V tom smyslu tedy činí osvojitelé návrh k soudu o schválení takové dohody: k tomuto návrhu se rodiče svým podpisem připojují.

K důkazu:

- výsledkem účastníků

- dobrozdání PhDr. V. Nováka, psychologa Krajské poradny pro náhradní rodinnou péči, p. o., ze dne 10. 2. 2016, v kopii

IV.

S ohledem na shora uvedené navrhuje soudu, aby (v případě výroku I po uplynutí doby stanovené pro péči před osvojením) rozhodl

takto:

I. Nezletilá Hana P., narozena 1. 11. 2015, je od právní moci tohoto rozsudku osvojenkou manželů Josefa R., narozeného 8. 8. 1975, bytem v Y., a Josefy R., narozené 4. 4. 1978, bytem tamtéž.

II. Osvojenka bude mít ode dne právní moci tohoto rozsudku nadále příjmení R.

III. Jana P., narozena 1. 1. 1990, bytem v X., a Jan P., narozeného 31. 12. 1991, bytem v X., mají právo na styk s nezletilou Hanou P. ode dne právní moci výroku I. Tohoto rozsudku takto:

a, do doby nejdéle 7 let věku dítěte budou osvojitelé nejméně jednou za 6 měsíců, zpravidla však jednou za tři měsíce, informovat rodiče písemně (e-mailem na adresu pro tento kontakt Janou P.) o vývoji nezletilé,

b, rodiče nebo každý z nich zvlášť jsou oprávněni nejméně jednou za 6 měsíců, zpravidla však jednou za tři měsíce, zaslat stejným způsobem, jaký je uveden v bodě a, písemnou zprávu obsahující informace o sobě, popřípadě další vhodné informace, a osvojitelé se zavazují v závislosti na rozumové a volní vyspělosti nezletilé Hany P. jí obsah této zprávy přiměřeným způsobem tlumočit, a poté, kdy dosáhne 7let věku, bude-li v té době již schopna přiměřeným způsobem číst a psát, umožnit Haně P. po předchozí kontrole obsahu zprávy si tuto přečíst samostatně a po předchozí kontrole odpovědi na tuto zprávu také odpovědět. Počínaje věkem 12 let se pak osvojitelé zavazují

neprovádět předběžnou kontrolu ani příchozích zpráv, ani Hanou P. odesílaných odpovědí, ledaže by k tomu Hana P. svolila.

c, pokud o to rodiče nebo jeden z rodičů požádají, setkají se zpravidla jednou za 6 měsíců osobně osvojitelé a nezletilá s rodiči nebo jedním z rodičů v čase a místě, které určí osvojitelé s ohledem na možnosti rodičů nebo toho z rodičů, který o setkání požádal.

Josef R.

Josefa R.

Jana P.

Jan P.

*KŘÍSTEK, Adam. Osvojení dětí. Úplná adopce v českém právu. 1. vyd. Praha: WoltersKluwer, 2016.
ISBN ISBN: 978-80-755-2022-7.*

**Příloha III. Žádost o zařazení do evidence žadatelů vhodných stát se / osvojiteli /
pěstouny/ pěstouny na přechodnou dobu**

Tiskopis prosím vyplňte čitelně

podací razítko

**Žádost o zařazení do evidence žadatelů vhodných stát se osvojiteli /
pěstouny / pěstouny na přechodnou dobu**

I. Žadatelka:

Příjmení:		Jméno ¹⁾ :	
Rodné příjmení ²⁾ :		Titul před jménem: za jménem:	
Rodné číslo ³⁾ :		Datum narození:	
Místo trvalého pobytu:	Obec:	Část obce:	Č. p. ⁴⁾ :
	Ulice:	Č. orient.:	PSČ:
Cizinec - adresa pobytu:	Obec:	Část obce:	Č. p. ⁴⁾ :
	Ulice:	Č. orient.:	PSČ:
Rodinný stav:	Telefon:	E-mail:	

II. Žadatel:

Příjmení:		Jméno ¹⁾ :	
Rodné příjmení ²⁾ :		Titul před jménem: za jménem:	
Rodné číslo ³⁾ :		Datum narození:	
Místo trvalého pobytu:	Obec:	Část obce:	Č. p. ⁴⁾ :
	Ulice:	Č. orient.:	PSČ:
Cizinec - adresa pobytu:	Obec:	Část obce:	Č. p. ⁴⁾ :
	Ulice:	Č. orient.:	PSČ:
Rodinný stav:	Telefon:	E-mail:	

Žádám o zařazení do evidence žadatelů vhodných stát se osvojiteli / pěstouny / pěstouny na přechodnou dobu⁴⁾, v souladu s příslušnými ustanoveními zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

V případě osvojení, pokud krajský úřad nezprostředkuje osvojení do 3 let ode dne nabytí právní moci rozhodnutí o zařazení do evidence žadatelů, **souhlasím – nesouhlasím⁵⁾** s tím, aby tato žádost byla postoupena Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí za účelem zařazení do evidence pro zprostředkování osvojení dětí z ciziny.

Žádám výlučně o osvojení z ciziny. Ano – Ne⁶⁾

¹⁾ Uveďte všechna jména osoby.

²⁾ Kolonku **Rodné příjmení** vyplňte pouze v případě, že se liší od příjmení.

³⁾ Cizinci, pokud nemají v ČR přiděleno rodné číslo, uvedou v kolonce **Rodné číslo** v ČR datum narození ve tvaru den, měsíc, rok.

⁴⁾ Pokud je místo čísla popisného přiděleno číslo evidenční, uveďte před číslem písmeno E.

⁵⁾ Nehodící se škrtněte.

Souhlasím s tím, že orgány sociálně právní ochrany dětí, podílející se na zařazení do evidence žadatelů a na zprostředkování náhradní rodinné péče, jsou oprávněny zajišťovat další potřebné údaje zejména o tom, zda způsobem svého života budu zajišťovat pro dítě vhodné rodinné prostředí, a dále jsou oprávněny kdykoliv zjišťovat, zda nedošlo ke změně rozhodných skutečností uvedených ve spisové dokumentaci.

Dávám souhlas s uchováním a zpracováním osobních údajů a fotokopii osobních dokladů všemi orgány sociálně-právní ochrany, které se budou podílet na zařazení do evidence žadatelů a na zprostředkování náhradní rodinné péče (v souladu se zákonem č. 101/2000 Sb. o ochraně osobních údajů, v platném znění a zákona č. 328/1999 Sb., o občanských průkazech, v platném znění).

Souhlasím s účastí na odborné přípravě k přijetí dítěte do rodiny.

Formulář jsem převzal(a) z oficiálních webových stránek Ministerstva práce a sociálních věcí, nezměnil(a) jsem na něm žádné pevné texty, pouze jsem pravdivě vyplnil(a) kolonky určené k vyplňování.

V	dne	.	.	20
---	-----	---	---	----

podpis žadatelky

V	dne	.	.	20
---	-----	---	---	----

podpis žadatele

K žádosti prosím doložte:

- občan ČR - doklad o státním občanství
- cizinec – doklad o povolení k trvalému pobytu na území ČR nebo o nepřetržitém přechodném pobytu na území ČR po dobu nejméně 365 dnů podle zvláštního právního předpisu upravujícího pobyt cizinců na území ČR
- občan ČR - opis z evidence Rejstříku trestů – vyžádá obecní úřad s rozšířenou působností
- cizinec - doklad obdobný opisu z evidence Rejstříku trestů vydaný ve státech, ve kterých se žadatel zdržoval nepřetržitě déle než 3 měsíce v době od dovršení patnáctého roku věku do podání žádosti – doloží žadatel
- zpráva o zdravotním stavu praktického lékaře předložena žadatelem
- dotazník obsahující další osobní údaje žadatele, údaje o ekonomických a sociálních poměrech, údaje o osobách žijících v domácnosti žadatele, představy o dítěti

Formuláře žádostí naleznete na internetové adrese <http://www.mpsv.cz>.

Příloha - HN

Tiskopis prosím vyplňte čitelně

C S 15

Potvrzení o zdravotním stavu vydávané ošetřujícím lékařem

(Potvrzuje lékař)

Toto potvrzení slouží jako příloha k žádosti o dávky pomoci v hmotné nouzi.

A. Osoba, pro kterou se vydává potvrzení:

Příjmení:	Jméno ¹⁾ :	Rodné číslo v ČR ²⁾ :
Rodné příjmení ³⁾ :	Titul před:	za:

B. Potvrzení vydává:

--

(Lékař potvrdí jednu z variant, popřípadě obě)

C. Potvrzujeme ano ne, že výše uvedená osoba je dočasně práce neschopná ve smyslu § 3 odst. 1 písm. a) bod 9 zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů⁴⁾.

D. Potvrzujeme ano ne, že výše uvedená osoba je dlouhodobě nemocná ve smyslu § 34 písm. c) zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů⁵⁾.

E. Platnost potvrzení / Trvání dočasné pracovní neschopnosti:

od: do:

F. Toto potvrzení se vydává pro Úřad práce ČR, za účelem stanovení nároku a výše dávek.

Formulář jsem převzal(a) z oficiálních webových stránek Ministerstva práce a sociálních věcí, nezměnil(a) jsem na něm žádné pevné texty, pouze jsem pravdivě vyplnil(a) kolonky určené k vyplňování.

V <input type="text" value=" . . 20"/> dne <input type="text" value=" . . 20"/>

Otisk razítka zdravotnických služeb, který potvrzení vydal, jmenovka a podpis lékaře

Formuláře žádosti, potvrzení a ostatních dokladů naleznete na internetové adrese <https://www.mpsv.cz/web/cz/formulare> nebo si je vyzvednete na pracovišti Úřadu práce ČR. Na toto pracoviště se také obraťte, pokud budete mít při vyplňování pochybnosti.

- 1) Uveďte všechna jména osoby.
- 2) Cizinci, pokud nemají v ČR přiděleno rodné číslo, uvedou v kolonce **Rodné číslo v ČR** datum narození ve tvaru den, měsíc, rok a pohlaví ve tvaru: M nebo Ž (muž nebo žena).
- 3) Kolonku **Rodné příjmení** vyplňte pouze v případě, že se liší od příjmení.
- 4) Jedná se o osobu, která je práce neschopná z důvodu, který by byl u pojištěnce pojištěného podle zákona o nemocenském pojištění důvodem pro rozhodnutí ošetřujícího lékaře o vzniku dočasné pracovní neschopnosti.
- 5) Jedná se o osobu, jejíž dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav vyžaduje navýšit úhradu dodávky a spotřeby elektrické energie, plynu, případně výdaje na jiné druhy paliv a to až o 10% než je částka v místě obvyklá.

18 01 01 605

ABSTRAKT

DOUBKOVÁ, A. *Role sociálního pracovníka při adopci*. České Budějovice 2020. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra etiky, psychologie a charitativní práce. Vedoucí práce doc. Jindřich Šrajfer, Dr. theol.

Klíčová slova: rodina, dítě, náhradní rodinná péče, pěstounská péče, pěstounství, osvojené dítě, osvojitelé, adopce, sociální pracovník, paradigmaty, přístupy, role sociálního pracovníka.

Cílem bakalářské práce je seznámit čtenáře s procesem adopce. Práce popisuje formy náhradní rodinné péče, role sociálního pracovníka při procesu adopce, náhradní rodinné péče. V první části vymezuje pojem náhradní rodinné péče, a co tento proces obnáší. V druhé části pojednává o náplni sociálních pracovníků při tomto procesu. Třetí část pojednává o síťování služeb. Poslední část se věnuje dvěma kazuistikám, které zachycují proměnu procesu adopce v průběhu času na území ČR.

ABSTRACT

Role of the social worker in adoption cases.

Keywords: family, child, substitute family care, foster care, fostering, adopted child, adopters, social worker, paradigms, approaches, role of the social worker.

The goal of thesis was to acquaint the reader with the adoption process. I described in work forms of substitute family care, roles of the social worker in the adoption process. In the first part I specified the meaning of substitute family care and what it involves. In the second part I mentioned the roles of the social workers in this process. The third part is about the network of services. In the last part you can find, how the adoption process goes in the Czech Republic.